

ВАШАТА ПРИСЪДА ЗА ПРАЗНИЯ ГРОБ НА ХРИСТОС ВАЛ ГРИЙВ

(c) 1988 Val Grieve

Original title:

Your Verdict on the Empty Tomb of Jesus

Val Grieve

За българското издание:

(c) 1994, Издателство Нов Човек

София 1373, п. к. 15

ISBN 954-407-050-8

Превод от английски: Иво Георгиев,

Емилия Стоянова

Редактор: Венета Калоферова

Художник: Калина Сертева

На корицата -- фрагмент от картина на Караваджо

На Шийла, разбира се!

ПРЕДИСЛОВИЕ

Всеки работен ден някъде в тази страна обикновени мъже и жени без правно образование биват избирани за съдебни заседатели. Когато в края на делото съдията трябва да направи заключение, той се обръща към тях с молба да оставят настрана всяко подозрение, емоция, предубеждение или спекулация и да разгледат делото според доказателствата. С други думи, всеки съдебен заседател е призован да пристъпи към доказателствата с открито съзнание и да направи преценка, като разчита на своя трезв разум.

В тази книга Вал Грийв кани читателя да стане член на едно съдебно заседание. Той излага доказателствата за възкресението на Исус Христос и очаква вашата присъда. За мен това беше завладяващо четиво -- стимул за интелекта и предизвикателство към духа. Мисля, че то ще привлече вниманието както на юристи, така и на неспециалисти.

Авторът предоставя фактите без предубеждение и не се мъчи да наложи своето виждане на читателя. Именно това имам предвид, като казвам открито съзнание (може би с известна критичност, присъща на повечето юристи). Аз станах член на съдебното заседание и сам стигнах до заключение. Вие, читателю, трябва да сторите същото.

Р. Локит, почетен съдия

ПРЕДИ ДА ЗАПОЧНЕМ

"В днешно време на човека с религиозни наклонности обикновено се гледа като на чудак, нещастник, враг на житейските радости и въобще досадник. Някога аз също бях един от онези, които се надсмиваха над християнството, докато един ден в живота ми настъпи огромна промяна -- приех Христос."

Написах тези думи преди повече от четиридесет години, малко след като станах християнин. Когато сега се връщам към миналото, със сигурност знам, че това е най-важното събитие в живота ми. По-важно от завършването на университета, от сватбата, от бащинството, от получаването на адвокатски права, от работата на старши съдружник във фирмата и от всичко друго, което този живот ми е предложил.

Като дете никога не ходех на неделно училище и много рядко стъпвах в църква. В юношеските си години станах атеист, напълно убеден, че Бог не съществува. Първият ми сблъсък с действителното християнство беше времето, когато следвах право в Оксфордския университет. Трябва да съм бил доста интелигентен, но по въпросите на християнството тънех в безгранично невежество.

Един мой състудент от колежа започна да ми говори за своята вяра. Той беше съвсем различен от всички хора, които бях срещал дотогава. За него Бог бе реален и естествено близък. Добре си спомням колко много спорове и дискусии водехме. Като атеист и начинаещ адвокат бях твърдо убеден, че лесно ще оборя аргументите му в полза на християнството. Но това не се случи. Тъкмо обратното, за първи път започнах да размишлявам върху смисъла на живота и доказателствата за християнската вяра.

Докато яростно спорех с моя приятел християнин, в някои моменти ме обземаше ужасното подозрение, че въпреки всичко той е прав и християнството е истинно. Ето това ме настрои срещу християнството повече от всякога! Но на един Великден в неделя всичко се преобърна.

Сутринта на същия ден се събудих без изобщо да ми дойде наум за Христос. Бях толкова изпълнен с този свят, колкото всеки друг човек. После неочаквано ме осени мисълта, че на Великден Исус е възкръснал от мъртвите. Той бе жив и аз можех да Го почувствам. Стана нещо необяснимо. Изведнъж паднах на колене и заговорих на Христос. Да, именно на Христос. Внезапно разбрах, че той е жив, че е близо до мен и че иска да влезе в моя живот. Аз говорех с Него. Казах доколкото мога да си спомня: "Ела в моя живот, Господи Исусе!" Когато изрекох това, Той дойде. Да, това бе Той самият. Знаех, че Той е в мен. Невероятна радост изпълни живота ми.

Сега отново се връщам към случилото се тогава и мога от личен опит да кажа, че приемането на Исус Христос е действително и устойчиво. През всички тези години много пъти са ме питали как от атеист се превърнах в християнин. Винаги отговарям, че има две причини да стана християнин. Първо, открих, че християнството е истинно. Второ, бях разбрал, че то действа в моя живот.

Много хора се шокират, когато твърдят, че християнството е истинно. Кой знае защо, те мислят, че да станеш християнин, означава да извършиш интелектуално самоубийство. Това ме подсеща за юношеска дефиниция на вярата: "Да се довериш на нещо, за което знаеш, че е вярно!" Моят опит показва тъкмо обратното. Една от главните причини да стана християнин не е това, че съм спрял да мисля, а това, че започнах да мисля. Когато спорех с моя приятел християнин, аз за първи път видях безбройните доказателства в полза на християнството.

По-нататъшната ми кариера като адвокат потвърди този извод. Знам, че може да прозвучи изненадващо, защото юристите не се славят като привърженици на християнската вяра. Всъщност вярно е тъкмо обратното. Много пъти са ме питали как е

възможно да бъде едновременно християнин и адвокат. Обикновено отговарям, че не бих искал да съм адвокат, ако не съм християнин!

През годините моята християнска вяра подкрепяше, направляваше и претегляше всичко, което съм направил като адвокат. Християнството ми даде ново виждане за закона, правосъдието и другите правни принципи. То ми създаде също и чувство за вътрешна граница. Юристите си въобразяват, че могат да раздават присъди подобно на Бога. Често се сещам за разказа на стария пуританин, който предава думите на един осъден на път към бесилката: "Там ме изпраща единствено Божията милост."

Освен това правото учи човека на логическо мислене. Едно от любимите ми занимания е да играя шах и това, което винаги ме е очаровало в тази игра, е съвършената логика при изчисляването на следващите ходове. Правото носи същото очарование. То не само ни учи да мислим, но и да търсим истината. Юристите знаят как се доказва едно дело и са усвоили навика да преценяват фактите. Когато бях атеист, аз имах вкоренен предразсъдък срещу християнската вяра. Тъкмо проучването на доказателствата направи от мен християнин.

Този път към приемане на Исус Христос чрез проверка на фактите в никой случай не е характерен само за мен. Чарлс Колсън беше един от най-добрите американски адвокати преди няколко години. По време на аферата Уотъргейт той работеше като специален адвокат на президента Никсън. Тогава бе върхът на неговата адвокатска кариера, той бе прочут като "машата" на Никсън, а списание Тайм го описваше като "закоравял, лукав, противен и фанатично предан на Ричард Никсън". Неочаквано по време на Уотъргейтската криза животът му се преобрази.

На гости у свой приятел той за пръв път почнал да се замисля над твърденията за Исус Христос. Колсън се стъписал, когато чул приятеля си да говори за Исус така, като че ли наистина съществува. Доколкото Колсън имал представа до този момент, Исус бил само историческа фигура. Приятелят обяснил, че Исус е жив днес и че Духът Му е част от съвременния свят. Преди да се разделят, приятелят дал на Колсън един екземпляр от книгата на К. С. Луис "Обикновено християнство" К.С. Луис, Обикновено християнство, 1992, С., Нов Човек.> и го накарал да я прочете.

Няколко дни по-късно се появила подходяща възможност. Колсън бил на почивка в една вила край морето. Ето какво пише той...

"Разопаковах книгата на Луис и сложих до себе си един жълт бележник, за да си водя записки по същия начин, както се подготвих да гледам някое важно дело в съда... Целият мой досегашен опит показваше, че анализът предшества решението, че доводите се подреждат в две стройни колони -- за и против. Най-горе върху листа написах: "Има ли Бог?"

Разтворих "Обикновено християнство" и изведнъж се оказах лице срещу лице с един блестящ интелект, толкова добре обучен и безпощадно логичен. Можех само да съм благодарен, че не сме се срещали досега в съда. Скоро вече бях попълнил два листа жълта хартия с аргументи "за" в отговор на моя въпрос "Има ли Бог?". В графата "против" се мъдреха традиционните съмнения, така характерни за нашето материалистично, сляпо вярващо в науката общество -- ние не можем нито да видим, нито да чуем, нито да усетим Бог. Или пък можем?...

Като юрист бях поразен от доводите на Луис за осъществяването на моралния закон и удивителното постоянство, с което този закон се проявява навсякъде и във всички времена... Главната идея в книгата на Луис и същността на Християнството е събрана в едно главомайващо изречение: "Аз и Отец едно сме" (виж Йоан 10:30). Не просто част от Бога или само пратен от Бога, или само свързан с Бога. Той беше (и следователно е) Бог.

Колкото повече се съпротивявах срещу тези думи, толкова повече те започваха да избухват пред очите ми, разбивайки на парчета цял куп от удобни стари истини, сред които се носех през живота без много да им обръщам внимание. Луис се справя с тях толкова решително, че просто няма как да се изплъзнеш: да се говори така, както е говорил Христос, да се живее, както той е живял, и да се умре, както той е умрял -- това е или Бог, или бълнуващ лунатик.

Бях изправен пред избор -- прост, очевиден и страшен -- избор без недомлъвки, без нюанси и компромиси. Никой досега не ми беше стоварвал тази истина по такъв директен и безцеремонен начин. Задоволявах се да си представям Христос като някакъв вдъхновен пророк и учител, скитащ по пясъците на Свещената земя преди 2000 години -- човек с няколко стъпки по-издигнат от хората на своето време или дори от хората на всички времена, но не повече. Ако наистина мислим по такъв начин, то тогава християнството не е нищо друго, освен евтин заместител, подобно на захаросано безобидно хапче, което гълтаме веднъж седмично в неделя сутрин.

В слънчевото утро край брега на Мейн усещах свежия бриз откъм океана и ми бе трудно да схвана изключителната сила на мисълта, че Христос е живият Бог, Който ни обещава да бъде с нас ежедневно, с всеки един поотделно...

Както седях усамотен в това ранно петъчно утро, загледан в прекрасното море, от устните ми съвсем естествено се отрониха думи, които не мислех, че някога ще проумяя или изрека: "Господи Исусе, аз Ти вярвам. Аз Те приемам. Моля те, ела в живота ми. Поверявам го на Теб." Charles Colson, "Born Again" (Hodder & Stoughton, 1980), с.131-142. Ползвано с разрешение на Hodder & Stoughton.

Ето как неусетно целият живот на Колсън бе преобразен. Очакваха го седем месеца затвор заради участието му в Уотъргейт. След това той изостави адвокатската кариера и сега отдава всичките си сили на "Затворническото братство", посещавайки като духовник затворите в много страни.

Чарлс Колсън сигурно е трябвало да премисли много неща, преди да приеме Исус Христос. Моята цел за написването на тази книга е да накарам читателя да се замисли. Преди да стана християнин, аз не знаех нищо за християнската вяра. Както много хора днес, така и аз бях абсолютно сигурен, че евангелията са пълни с противоречия, без дори да ги бях прочел. Винаги съм се чудел колко много хора още се намират в това положение. Те знаят какви ли не факти за живота, за политиката и за всеки друг предмет под слънцето, но никога не са се заели сериозно с идеите и напътствията на Исус. Сър Норман Андерсън в книгата си "Един адвокат сред теолозите" Sir Norman Anderson, "A Lawyer among the Theologians" (Hodder & Stoughton, 1973), с.15 подчертава:

"Подготовката на юриста го предразполага да приеме следните принципи: документиранияте улики трябва (доколкото е възможно) да се оставят да говорят сами за себе си; да се търси честен подбор и оценка на устните свидетелски показания, а не да се бърза с преждевременните и взаимоиключващи се изводи; в някои случаи косвените улики могат да бъдат извънредно убедителни. Юристът, особено ако той е съдия, винаги е изправен пред проблема как да претегли уликите и да разграничи сигурните от лъжливите."

Откакто станах християнин, внимателно проучвам доказателствата за възкресението, за физическото завръщане на Исус Христос от мъртвите. Написах тази книга с намерението да изложа пред вас тези доказателства. Вярвам, че логиката трябва да ни помогне да обрисуваме конкретното историческо време и място на възкресението така, че всеки да може да докосне живия Исус и да чуе Неговите думи.

Има и друга причина, поради която написах тази книга. От дълго време християнската вяра е подложена на силни атаки. Разбира се, едва ли тъкмо адвокат би я

защитил най-добре. Както посочи преди много години един известен проповедник: "Да се защитава Библията? Та това е все едно да се защитава лъв!" Ала въпреки всичко смятам, че е крайно време някой да се застъпи за християнската вяра. Тя не само може да бъде подложена на изпит, но съм убеден, че това е най-естественото нещо в днешния свят.

2

НАЙ-ВАЖНИЯТ ВЪПРОС НА СВЕТА

"Ако можехте да зададете само един въпрос на някоя личност от миналото, кого бихте избрали и какво щяхте да го попитате?" С този въпрос се обърнали към професор Джоуд -- професор по философия в Лондонския университет и нехристиянин. Ето отговорът му: "Аз бих се срещнал с Исус Христос и бих Му задал най-важния въпрос на всички времена -- "Наистина ли възкръсна от мъртвите?" (James Martin, *Did Jesus Rise from the Dead?* (Lutterworth Press, 1956), с.10. Професор Джоуд е напълно прав. Най-важният въпрос на света е дали Христос възкръсна от мъртвите и жив ли е той днес. С други думи, действително ли имаше Великден?

Първо трябва да кажем, че възкресението е самото сърце на християнската вяра. Наскоро във връзка с телевизионната програма "Кредо" (Credo) бе публикувана книгата "В търсене на християнството". (Colin Buchanan, *In Search of Christianity* (Firethorn Press, 1986), с. 46. Един от нейните автори -- Колин Бюканън, епископът от Астън, пише: "Исус Христос, пред Когото се прекланят християните, не е мъртъв човек от миналото (макар това да е трогателно), Той е живият Господ на настоящето. Той е същият Исус Христос, Който ни се представя в евангелията." Всяко изследване на християнството трябва да започне оттук.

Положителният резултат от иначе спорните възгледи на сегашния епископ на Дюркъм е подновеният интерес към цялостната тема за възкресението. Лично аз осъзнах нейната важност, когато бях поканен да говоря пред една студентска група за "Посланието на ранната църква". За да се подготвя, прочетох внимателно всичките тринадесет послания или проповеди в книгата "Деяния" -- седем от Павел, пет от Петър и едно от Стефан. След прочита ми направи впечатление, отбелязаното още от Лука, че те са много кратки и прости. Освен това осъзнах, че всички послания имат една обща идея, че Исус е жив и може да преобрази твоя живот.

Петър обобщава този факт в своето известие за деня на Петдесетница: "Тогова Исуса Бог възкреси, на което всички ние сме свидетели" (Деяния 2:32). Всяка проповед е проповед за Великден. Възкресението се споменава повече от сто пъти в Новия Завет и почти всяка книга се позовава на него. Това е същността на цялото християнство -- Христос не само е живял и умрял, но на третия ден Той отново възкръсва от мъртвите. Без възкресението нямаше да има евангелие. Както казва Павел: "ако пък Христос не е възкръснал, суетна е вярата ви" (I Коринтяни 15:17).

Всяко обяснение на християнството трябва да започне оттук. Още по-учудващо е, че днес, когато за Исус се говори навсякъде, този факт като че ли е забравен. Рок-опера "Исус Христос -- супер-звезда" завършва с гроба на Исус. Необяснимо защо е пропуснат най-значимият епизод от живота на Христос. Неговата смърт не е краят. Той възкръсва от мъртвите. По този повод бившият архиепископ на Кентърбъри д-р Майкъл Рамзи беше казал: "За първите ученици евангелие без възкресение е било не просто евангелие (Евангелие (гр.) -- блага вест.) без последна глава, то изобщо не е било евангелие." Michael Ramsey, *The Resurrection of Christ* (Fontana Books, 1966), с. 9.

Възкресението прави християнството уникално. В това грамадно село, в което живеем, хората непрекъснато се питат: "А каква е разликата между християнството и другите религии?" Отговорът е много прост в основата си. Християнството е единствената световна религия, която се гради на възкръсването от мъртвите на нейния основател.

Няма будист, който твърди, че Буда е възкръснал. Неговата смърт е едно преходно събитие, от което нищо не е останало. Същото се отнася и за Мохамед. Според традицията той умира на 8 юни 632 година сл. Хр. на 61-годишна възраст в Медина. Гробът му се посещава всяка година от хиляди вярващи мюсюлмани. От много столетия насам християнството настоява, че Исус не само умира, но и възкръсва от мъртвите. И днес Той е жив и преобразява живота на хората. Ако това твърдение е вярно, то тогава християнството наистина устоява на думата си. Няма начин да го съпоставим с другите религии, защото техните основатели са мъртви. Християните обаче знаят, че основателят на вярата им е жив.

Преди няколко години един колега адвокат -- Франк Морисън -- започна да пише книга, оспорваща историческото възкресение на Христос. Той смяташе, че доказателствата за него почиват на несигурни основания. Докато проучваше материала за книгата, се случи нещо забележително. Проследяването на живота на Христос, пресяването на преките улики и крайната оценка предизвикаха революция в неговото мислене. Съкрушителните доказателства в полза на възкресението го принудиха да се откаже от първоначалното си намерение и да напише книга, която потвърждава връщането на Исус от смъртта. Първата глава носеше заглавие "Книгата, която отказа да бъде написана", а другата негова книга "Кой отмести камъка?" (Frank Morison, Who Moved the Stone? (Faber & Faber, 1930). е бестселър повече от петдесет години.

В пиесата "Бдението" (The Vigil) Ладислас Фодор остроумно построява една съдебна сцена, в която се проучват доказателствата за възкресението. Един градинар е обвинен в кражба на Христовото тяло, призовани са свидетели и в съда се събират доказателства за и против него. Публиката е в ролята на съдебни заседатели. Към края на пиесата зрителите са призовани да издадат своята присъда. По същия начин аз искам вие да си представите, че сте съдебен заседател, докато аз, юристът, излагам пред вас доказателствата за Христовото възкресение.

3

СЪДИЛИЩА И СЪДЕБНИ ЗАСЕДАТЕЛИ

Сигурно ще е полезно първо да видим как работи един съд. Ако досега не сте били там, препоръчвам ви някой път да отидете.

Всички спорове се водят пред английски съдилища. Фактически обаче, съществуват различни съдебни институции за различните видове дела. Много е важно в началото да се установи дали процесът е наказателен или граждански. Обикновено това се разбира от пръв поглед. При углавно дело се разглеждат криминални престъпления, докато в граждански процес се съди човек, ако дължи пари например.

Каквито и да са различията, всички съдебни дела имат една обща черта. Винаги има две страни с противоположни интереси. Конфликтът между тях се решава от присъдата на една независима личност. При сериозните криминални дела като умишлено или непредумишлено убийство естествено тази личност е съдията. Всяка от двете страни по делото наема адвокат, който защитава интересите им. Адвокатите от своя страна призовават свидетели, които изнасят доказателства в полза на единия и другия клиент. При наказателните дела в Кралския Съд също има съдебни заседатели.

Делото трябва да се гледа в съответствие със закона на страната. В една своя присъда Лорд Дънинг казва: "За всеки гражданин на тази страна, независимо от неговата власт, важат думите на Томас Фулър от преди 300 години: "Никога не се мисли за много голям, защото законът винаги стои по-високо от тебе." (Gouriet v. Union of Post Office Workers', Law Reports (1977), QB Vol.2, с.761, 762.) Освен обявяването на присъдата съдията има задачата да съблюдава спазването на закона. Интересно е да се отбележи, че червената мантия на съдиите е била свещеническо расо, което показва общия корен на правото с християнската вяра. Това отново подчертава, че правото стои над личния или националния интерес.

Основен принцип на английското право е, че когато някой се обвинява за извършено престъпление, той може да бъде съден само от равни на него граждани. Изобщо в английския наказателен съд въпросът за вината и невинността се определя от мъже и жени без юридическа подготовка. Ако се води дело в Магистративен Съд, то решението се взема от неспециалисти -- магистрати, а в Кралския Съд -- от съдебен състав. Той се състои от 12 човека на възраст между 18 и 65 години, като всеки от тях е гражданин на страната поне от 5 години. Преди повече от 200 години Сър Уилям Блекстон -- прочут английски адвокат -- казва в една лекция по право: "Воденето на процеса чрез жури винаги е било и аз вярвам, че винаги ще бъде славата на английското право. Най-висшата привилегия, за която всеки гражданин може да мечтае, е тази -- няма друг начин да се накърни частната собственост, свободата или живота на човека, освен чрез съгласието на дванадесет негови съседни и равноправни съграждани." (Sir William Blackstone, Commentaries on the Laws of England, Vol.3 (University of Chicago, 1979), с.379.)

Надявам се, че успях да помогна при нареждането на сцената преди да пристъпим към доказателствата за възкресението. Както публиката в пиесата "Бдението" (The Vigil) аз искам вие да си представите, че сте съдебен заседател и носите отговорността да издадете присъда в края на делото.

Но преди да разгледам вашите задължения, трябва да се спра на това, което юристите наричат "стандарт за доказване". Да допуснем, че ви сполети автомобилна злополука на пътя, при която някой е пострадал. Тогава съдът ще ви привлече да отговаряте за нанесени щети и трябва да се прецени дали сте проявили нехайство или не. Как може да стане така? По какъв начин ще се построи доказателството?

Според един известен учебник по право -- ето как: "Стандартът за доказване, необходим в гражданския процес, най-общо означава доказване върху основата на баланс на вероятностите. Ако уликите са такива, че съдът може да каже: "Ние смятаме, че има по-голяма вероятност действието да не е било умишлено" -- тогава тежестта на уликите се сменя, но ако вероятностите са равностойни -- тя остава." (Per Lord Denning in Phipson on Evidence (Sweet & Maxwell, 13th Edn.), 4-35.) Когато разглеждаме фактите за възкресението, ние ще прилагаме същия "стандарт за доказване". С други думи, ще се ръководим от това, което с най-голяма вероятност се е случило.

Съдебните заседатели

А сега нека да видим какви са задълженията на съдебните заседатели. На първо място те трябва да съдят непредубедено. Не бива да приличаме на онзи председател на съдебен състав, който накрая обявил присъдата така: "Седем от нас смятат подсъдимия за виновен, защото са съгласни с обвинението, трима го смятат за виновен на общо основание, а двама казаха "виновен" още щом го видяха."

Но да бъдеш непредубеден често е много по-трудно, отколкото изглежда, тъй като всеки от нас има вродени предразсъдъци. Ярък пример за това е французинът Ернест Ренан -- авторът на книгата "Животът на Исус", в която се отрича

възкресението. Според собственото признание на Ренан, той започва с предпоставката: "Чудото е невъзможно. Следователно, възкресение не е имало!" Такава нагласа не е допустима в един съд. За да проучим доказателствата ние трябва да бъдем колкото се може по-непредубедени.

Преди всичко задължението на съдебните заседатели е да издадат присъда. Всъщност единственото нещо в углавния процес, което съдията не прави, това е да съди. Той председателства съда, обобщава резултатите и след края на пренията произнася присъдата. Тъкмо съдебните заседатели решават дали обвиняемият е виновен или невинен и те носят отговорност за осъждането. Фактите по възкресението също изискват присъда. Ние трябва да ги проучим и да си отговорим на въпроса дали наистина Исус Христос възкръсна от мъртвите.

4

СМИСЪЛЪТ НА ВЪЗКРЕСЕНИЕТО

Какво е значението, което Библията влага във възкресението на Исус? Какво всъщност се е случило в първата неделна утрин на Великден?

Възкресението не означава безсмъртие на душата, както е според гръцката философия, която смята, че тялото е затвор на душата и щом то умре, тя се освобождава от оковите и отива към небето. Този възглед е отразен в прочутите слова на умиращия Сократ: "Хвани ме, ако можеш!" А също и в популярната песен за Джон Браун, чието "тяло гние в гроба, но душата му продължава да живее".

Тогава може би възкресението е прераждане? Тази идея е характерна за много източни религии като хиндуизма и будизма. При хиндуизма една и съща душа може да има различни превъплъщения -- в един живот да бъде бог, в друг -- човек, в трети -- животно или дори растение. Всичко зависи от това как си живял в предишното състояние. Всяко зло в този живот е наказание за поведението на душата в миналото. Процесът на раждане и прераждане трябва да продължава непрекъснато, докато се достигне крайната степен на "нирвана" или небитие. Тогава човек не усеща нито болка, нито радост.

Това обаче не е християнският възглед за бъдещето. В Библията е казано ясно: "И както на хората е отредено да умрат един път, а след това настава съд" (Евреи 9:27). Ала въпреки всичко възкресението означава вечен живот, а не вечно угасване.

Дали възкресението е просто връщане на живота в едно тяло? В Новия Завет са отбелязани шест такива случая. Това са синът на вдовицата от Наин, дъщерята на Яир, Лазар, светците, съживени по време на Христовата смърт. Дори и Евтих. Но при всички случаи връщането към живота е било само временно. Всеки от тези хора е трябвало да умре за втори път. Това не може да се каже за Исус. "Знаейки, че Христос, веднъж възкръснал от мъртвите, вече не умира: смъртта няма вече власт над Него" (Римляни 6:9).

И тъй, възкръсването на Христос прибавя нови измерения към изброените схващания. Както подчертава професор Ф.Ф. Брюс: "За самите ученици и за всички останали евреи по това време, възкресението означава телесно възкресение." (Професор Ф.Ф. Брюс, *Christianity Today* (Spire Books, 1968), с.112.) Но то се различава от простото съживяване. След възкръсването си Исус не е едно съживено човешко същество. Павел твърди, че Той е имал "духовно тяло" (I Коринтяни 15:44). Това тяло вече не се подчинява на природните закони. Исус е могъл внезапно да се яви на учениците си и после също толкова внезапно да изчезне. Но той не е безплътен дух. Исус не само

категорично отрича това предположение, но и показва белезите Си от разпъването. Те гарантират неговата идентичност пред учениците, а докосването до тялото ги уверява в Неговата реалност (Лука 24:39). Случила се е чудотворна промяна. Исус е същият човек и все пак -- не е същият.

Сигурно е, че възкресението не присъства само в съзнанието на учениците. Както изтъква Джеймс Дюн: "Под "възкресение" те ясно имат предвид, че нещо е станало със самия Исус. Господ Го е възкресил, а не просто е върнал вярата им. Той отново бил жив, отново е дарен с живот и това е върхът на Божествения план за човечеството. Исус не просто се е изтръгнал от ноктите на смъртта, Той е неин повелител, издигнат до десницата на Бога. Това пламенно убеждение лежи в сърцето на верижната реакция, с която започна християнството." (James D.G. Dunn, *The Evidence for Jesus* (SGM Press, 1985), с.75.)

5 ИСТОРИЧЕСКИТЕ ФАКТИ

Как един адвокат започва съдебно дело? Обратно на разпространеното мнение той не започва с мисълта колко голяма присъда ще поиска. Той започва с фактите. Всяко обсъждане на възкресението трябва да тръгне оттук.

Преди няколко години взех участие в един инсцениран съд за разследване на възкресението. Той бе организиран от Християнския съюз към правния колеж в Честъртън, който покани Хуманитарната студентска група да води следствието. Имаше както привърженици, така и противници на възкресението. Бяха повикани и експерти като свидетели.

Преди началото полюбопитствах да разбера на коя страна ще застанат моите събеседници студенти и доста се изненадах, когато чух, че цялото християнство било мит! Исус Христос никога не е съществувал? А аз съм бил поканен да се явя пред съда и да дам показания за фактите около Исус Христос. Това означаваше, че моите доказателства бяха решаващи.

Започнах обяснението си с това, че историята ни дава три факта за Исус Христос, а именно:

1. Той е историческа личност и е живял преди около 2000 години.
2. Той е бил разпънат на кръст и е умрял.
3. На третия ден след погребението на тялото гробът бил намерен празен.

От този момент ранните християни вярват, че Исус е възкръснал от мъртвите. Тези факти могат да се докажат по три начина.

Еврейски летописци

Най-значителният от тях е Йосиф, който е роден в Ерусалим около 37 г. сл. Хр. във високопоставено еврейско семейство. На младини получава добро образование, изучава различните школи на еврейската мисъл и става фарисей (член на древно юдейска религиозно политическа секта), която постепенно загубва относително прогресивния си характер (в сравнение с други форми на юдаизма) и се изражда до краен фанатизъм и лицемерно благочестие. (Бел.ред.)

През 64 г. сл. Хр. -- годината, в която е подпален Рим, Йосиф идва в града като член на една еврейска мисия. Силно впечатлен от видяното, той се сближава с част от императорското семейство. Но при завръщането си в Ерусалим заварва евреите готови да въстанат срещу римската власт. Изглежда Йосиф се е опитал да ги спре, но така или

иначе останал верен на родината си. По време на боевете той предвожда еврейската войска в Галилея.

След потушаването на бунта Йосиф се предава на победителя -- римския пълководец Веспасиан-- и по-късно му предрича, че един ден ще стане император. Веспасиан задържа надарения евреин като свой личен пленник и когато през 69 г. сл. Хр. предсказанието се сбъдва, го освобождава. Като участник в свитата на римския военачалник Тит, Йосиф е свидетел на падането на Ерусалим през лятото на 70 г. сл. Хр.

Впоследствие той се връща да живее в Рим, става римски гражданин и близък приятел на императора. Йосиф посвещава втората половина от живота си на еврейската история и написва многобройни книги. Една от тях е 20-томна история на еврейската нация, която обхваща периода от най-ранните корени на еврейството до съвременните на автора събития и бунта срещу Рим.

Йосиф се позовава на много други фигури от Новия Завет -- Пилат, Анна, Ирод, Йоан Кръстител и (два пъти) Исус Христос. Първата бележка е много кратка и се отнася за Яков, "брата на Исус, наречен Христос". Втората бележка е по-дълга и много по-важна, но нейното съдържание се оспорва. Причината за това е, че в този текст Йосиф ни съобщава не твърде малко, а твърде много интересни факти. Той казва, че Исус бил Месията, Който се явил жив пред учениците Си на третия ден. Съществува мнение, че като евреин Йосиф не би трябвало да вярва в този факт и че неговият текст е бил подправен от ранните християни. Ала въпреки това същите думи с малки изменения са запазени във всички ръкописи, достигнали до нас.

Проблемът за оригиналното значение на текста може би се решава с публикувания през 1972 г. арабски ръкопис от професора в Еврейския университет в Ерусалим Шоломо Пинес. Този ръкопис пропуска спорните откъси и съобщава следното:

"По това време имаше един мъдрец, наречен Исус. И Неговото напътствие беше добро и (Той) се славеше с добродетел. И много хора сред евреите и другите народи станаха Негови ученици. Пилат Го осъди на смърт и Го разпъна на кръста. А тези, които бяха Негови ученици, не се отказаха от учението Му. Те твърдяха, че Той се явил пред тях три дни след разпъването и че бил жив. Според тях, Той трябва да е Месията, за Когото пророците са разказвали чудеса." (Древности 18:3, в арабския текст "New Evidence on Jesus" Life Reported and "Two Views of Jesus", New York Times, 12th February 1972, с.1 & 24.)

Нека обобщим фактите, които научаваме от двете бележки на Йосиф:

1. Времето, в което е живял Исус.
2. Той е братът на Яков.
3. Някои са Го наричали Месия.
4. Бил е известен като добър и мъдър човек.
5. Той е имал много ученици, както евреи, така и местни хора.
6. Пилат Го е осъдил на смърт чрез разпъване.
7. Учениците съобщават, че Исус е възкръснал от мъртвите и че се е явил пред тях на третия ден след разпъването Му.
8. В резултат на това учениците продължили да разпространяват Неговото учение.

Съществуват и други сведения за Исус в еврейската литература, най-известното от които е запазено в трактата "Санхедрин" (Sanhedrin). То също потвърждава, че Исус е бил разпънат в навечерието на празника Пасха и че това е било нарушение на еврейските религиозни закони.

Езически писатели

Любопитно е да се отбележи, че първото съобщение за Христос и християните в римската литература се съдържа в полицейските донесения от онова време. Римляните почитали Цезар като бог, но за ранните християни Бог бил Исус. Така се стигнало до неизбежния конфликт с Рим и неговия император.

Корнелий Тацит (55-120 г. сл. Хр.) е римски историк, живял по време на управлението на половин дузина императори. Той е роднина на Юлий Агрикула, управител на Британия от 80 до 84 г. сл. Хр. Тацит се славел като "най-великия историк в Древния Рим, който имал всеобщото признание на учените, заради моралната си почтеност и извънредната си добросъвестност".

В една от книгите си "Анали" (Annals) той разказва историята на Рим от смъртта на Август през 14 г. сл. Хр. до тази на Нерон през 68 г. сл. Хр. Тук откриваме и съобщение за прословутия пожар в Рим през 64 г. сл. Хр. и опита на Нерон да прехвърли вината си върху гърба на християните.

"За да пресече слуховете, Нерон обвини и подложи на изтезания една група хора, които народът наричаше "християни" и които бяха мразени, заради техните зли обичаи. Основателят на тази секта, Христос, е бил осъден на смърт от управителя на Юдея, Понтий Пилат по времето на император Тиберий. Техните ужасни суеверия бяха временно потушени, но ето, че отново започнаха да се появяват -- вече не само в Юдея, но дори в самия Рим, където всякакви мръсни и срамни деяния привличат вниманието.

Първо бяха арестувани онези, които признаха, че са християни. После, според сведенията, изтръгнати от тях, бяха осъдени стотици хора, по-скоро заради антиобществените им вярвания, отколкото заради подпалването. От тяхната смърт направиха посмешище. Те бяха обличани в кожи на диви животни и разкъсвани от кучетата, бяха разпъвани и изгаряни, и когато падаше мрак -- те светеха в нощта като факли. Нерон отвори градината си за този спектакъл и устрои зрелище на арената, а сам той се смесваше с тълпата или наблюдаваше от страни, облечен като кочияш. Като стана това, хората започнаха да съжаляват тия нещастници, въпреки че като християни те бяха виновни и заслужаваха смъртта си. Защото хората разбраха, че тая сеч е била не заради общо благо, а заради манията на един човек." (Тацит, Annals 15:44, quoted in The History of Christianity (Lion Publishing, 1977), с.71.)

Това описание показва колко честен е Тацит (който е езичник) към ранните християни. Прави впечатление, че неговите доказателства не са така преки, както тези на Йосиф, Той просто е записал онова, което са мислели за християните по негово време. Но независимо от всичко описанието му е важно. Времето, изминало между смъртта на Христос и неговия разказ, едва ли е достатъчно, за да се съчини някаква легенда. Тоест, описанието на Тацит трябва да почива на фактическа основа. Дори се предполага, че той е могъл да получи информация от един доклад на Пилат до императора, благодарение на своите връзки с римските управници.

И тъй, Тацит ни дава следните сведения:

1. Християните са се наричали според името на техния основател Христос.
2. Христос е бил предаден на смърт от Понтий Пилат.
3. Това се е случило при управлението на император Тиберий (14-37 г. сл. Хр.).
4. Неговата смърт прекратила "суеверията" за известно време, но скоро отново избухнали.
5. Те били особено силно разпространени в Юдея, където са започнали.
6. Впоследствие достигнали Рим.
7. Когато големият пожар в Рим разрушил значителна част от града, Нерон обвинил за това християните.
8. Те били арестувани и преследвани заради тяхната вяра.

9. Много римляни смятали това за несправедливо и изпитвали състрадание към ранните християни.

10. Народът осъзнал, че те са били наказани не заради общото благо, а заради манията на Нерон.

Малко след това Плиний Млади дава пълно описание на християнството в едно писмо до император Траян през 112 г. сл. Хр. Той имал навика да пише до императора по всякакъв повод и е смятан и днес за един от най-добрите автори на писма. Така например от него днес знаем за страхотното изригване на Везувий през 79 г. сл. Хр.

Плиний бил типичен държавен служител, който за всичко чакал инструкции от "горе". По време на неговата служба като администратор в римската провинция Витания (Северозападната част на Мала Азия) християнското влияние било толкова силно, че езическите храмове пустеели. Плиний не бил сигурен как трябва да постъпи с християните и писал на императора, за да получи указания. В писмото му откриваме описание на ранния християнски култ към Исус.

"Те (християните) имали обичай да се срещат в определени дни преди разсъване, при което пеели в редуващи се стихове химни за Христос, прославяли Го като Бог и тържествено се обричали да не вършат непорочни дела, никога да не лъжат, да не крадат и да не прелюбодействат, да не изменят на думата си и да не отказват утешение, когато ги призовават към това. А също имат обичай да се отделят от другите хора и да се събират, за да се хранят заедно -- по един редовен и позволен обичай." (Плиний, Epistles X 96, quoted in Gary R. Habermas, *Ancient Evidence for the Life of Jesus* (Thomas Nelson, 1984), с.95.)

От това писмо научаваме повече неща за Исус и ранното християнство.

1. Ранните християни се срещали редовно (вероятно в неделя).

2. Те са пеели химни.

3. Почитали са Христос като Бог.

4. Заклевали са се да не вършат порочни дела.

5. Живеели са в образцов морал.

6. Вероятно бележката за общите трапези има някаква връзка с Господната Трапеза.

Новият Завет

Понякога противниците на християнската вяра се опитват да изопачат доказателствата на авторите на евангелията, макар това да е невъзможно. Техните сведения са или взети от очевидци, или са основани върху разкази на хора, които са били християни. Доказателствата им трябва да се приемат така, както всички други. В противен случай един съдия по дело за убийство би следвало да не признае уликите на някой, който е видял убицеца с очите си!

Когато преценяваме както трябва древните исторически документи, можем да отбележим четири опорни точки:

1. Датата на написване на оригиналните съчинения.

2. Датата на най-ранното стигнало до нас копие.

3. Времевата разлика между оригиналното съчинение и най-ранното копие.

4. Броят на наличните копия.

Ако приложим тези критерии към доказателствата на евангелистите, ще видим, че тяхната надеждност е извън съмнение.

1. Исус е бил разпънат в началото на 30те години, а най-ранното евангелие вероятно е било написано в края на 60-те. Изследователят на Новия Завет Джон А.Т. Робинсън дори посочва много по-ранна дата на написването на евангелията в книгата си *Redating the New Testament* (SGM Press, 1977) and *The Priority of John* (SGM Press,

1985). Това прави разстояние във времето между Исус и първото евангелие от около 36 години. За разлика от някои твърдения излиза, че свидетелите още са били живи, когато са писани първите текстове.

2. Близо до моя офис в Манчестър, в библиотеката на Джон Риланд се намира един фрагмент от Йоановото евангелие, датиран около 130 г. сл. Хр. Това е най-ранният текст от Новия Завет -- с половин столетие пред другите.

3. Времето, изминало между този фрагмент и оригинала, е около 40 години. За сравнение -- времето, изминало от оригинала на Цезаровите "Галски войни" (Gallic War) до най-ранното копие, е 900 години). А също са налице Бодмеровият папирус, съдържащ голяма част от Йоановото евангелие (с разлика от около 70 години) и папирусите от Честър Бийти, включващи голяма част от Новия Завет (разлика от около 110 години).

4. Смайващ е броят на древногръцките ръкописи на Новия Завет -- като цяло или на части. Това са над 13 000 екземпляра, в които 98 на сто текстът е един и същ. (Пак за сравнение -- има само 9 различни копия на "Галски войни" (Gallic War).

Нищо чудно, че един от големите специалисти по Новия Завет сър Фредерик Кениън казва: "Ние можем да твърдим категорично, че библейският текст в основата си е сигурен. Особено що се отнася до Новия Завет. Броят на ръкописите, преводите и цитатите от него у най-старите църковни писатели е толкова голям, че едно нещо на практика е сигурно -- верният прочит на всеки съмнителен пасаж е запазен в древните автори. Това не може да се каже за никоя друга древна книга по света." Sir Frederic G. Kenyon, *Our Bible and the Ancient Manuscripts* (Harper & Brothers, 1941).

Юристите знаят да преценяват, както трябва доказателствата. Основно правило е, когато имаме работа с древни документи, те да се оставят да говорят сами за себе си. В своята книга "Един адвокат сред теолозите" (*A Lawyer among the Theologians*), сър Норман Андерсън подчертава (бележка 2, глава 1): "Обяснението трябва да се приеме за благонадеждно, освен ако няма доказателство, което да потвърди обратното" (стр.25).

6

ПРАЗНИЯТ ГРОБ

Фактите, разгледани дотук, представляват това, което юристите наричат "общо основание". След като сме ги установили, трябва да се опитаме да видим какво се крие зад тях. Когато се води съдебно дело, често пъти един факт има ключово значение и в нашия случай това е празният гроб на Христос. Сам по себе си той не доказва възкресението, но се налага да потърсим някакво обяснение за него.

Преди да се спрем на различните варианти, нека да повторим още веднъж, че гробът наистина е бил празен. Според някои твърдения Павел не споменава за гроба в Новия Завет, понеже не е вярвал, че е празен. Това е смешен аргумент, защото Павел приема, че неговите читатели знаят фактите за Исус, нали те са били в паметта на хората. По същия начин апостолът не казва нищо за Проповедта на Планината, но никой не се съмнява в нейното съществуване. Освен това "мълчанието" на Павел е повече привидно, отколкото реално. В I Коринтяни 15 той съобщава, че Исус "беше погребан" и "бе възкресен на третия ден", т.е. съвсем ясно се подразбира, че тялото е възкръснало от мъртвите и следователно гробът е бил празен.

Отделно от това във всичките четири евангелия има детайлно описание на откриването на празния гроб. Първо виждаме жените, наблюдавали отдалеч Христовото

погребение, че се връщат рано сутринта в неделя и намират за тяхно дълбоко удивление: че камъкът е отместен, а тялото -- изчезнало.

След това те тичат обратно към Ерусалим и разказват всичко на апостолите. Петър и Йоан се втурват към гроба и виждат, че жените са казали истината. Гробът действително бил празен. После стражата, изпратена да пази гроба, се прибира в града и докладва на първосвещениците, че той е празен.

И накрая, самият синедрион (Синедрион -- съвет на юдейските първосвещеници, бел. пр.) свидетелства в полза на този факт. Там скалъпват версията, че тялото било откраднато от учениците и стражата получава заповед да повтаря тази версия като обяснение за празния гроб. Събират се четири свидетелски показания в подкрепа на един и същ факт.

През тези дни, както е известно, еврейският народ се е покланял на гробовете на своите пророци и мъченици. Обаче никъде няма сведения за поклонение пред гроба на Христос. Единствената възможна причина за това е, че гробът просто е бил празен, а тялото е липсвало. Ако това не е така, то римляните и евреите са могли много лесно да опровергават християнството. Достатъчно е било само да покажат мъртвото тяло на Христос. Очевидно не са могли. И тъй, основният въпрос не е дали гробът е бил празен, а как се е оказал празен.

Един еврейски учен, Геза Вермес, пише: "Накрая, след като се обмислят и претеглят всички обстоятелства, единственото приемливо заключение за историка може да бъде следното -- жените, тръгнали да отдадат последна почит на Исус, са намерили за техен ужас не тяло, а празен гроб." Geza Vermes, *Jesus the Jew* (Collins, 1973), с.41.

Ето как стигаме до решаващия въпрос: "Какво е станало с Христос? Как се изпразва Неговият гроб? Това е въпрос, който не може да се избегне. Нужно е да дадем някакъв отговор.

Преди години д-р Уилбър М. Смит, един от най-добрите американски изследователи на Библията, направи анкета сред 20 негови колеги учени. Зададен бе въпросът: "Какво е Вашето обяснение за празния гроб на Исус?" Отговорът на един от анкетирания бил потресаващ. Той не могъл да обясни празния гроб, така както не би могъл да обясни как Дядо Коледа влиза през комина. Wilbur Smith, *Therefore, Stand* (Baker Book House, 13th Edn.), с.384.

Обидно е за един специалист по Новия Завет да пропусне такъв факт като възкресението. Ние нямаме работа с мит, а с най-важния въпрос, който можем да си представим. Наистина ли Христос възкръсна? Как гробът му се оказа празен? Трябва да произнесем своята присъда, след като разгледаме всички възможни обяснения за случилото се. Те са четири на брой и могат да се обобщят с една дума: измама, припадък, халюцинация или чудо. Нека проверим всяка от хипотезите и да решим коя е най-правдоподобна.

Измама

В евангелието от Матей се намира най-ранното обяснение за изпразването на Христовия гроб. След разпъването на кръста еврейските власти поискали от Пилат Понтийски да сложи охрана пред входа на гробницата, опасявайки се от евентуална кражба на тялото. Пилат разрешава и една група войници застава на пост. Сред учените няма единомислие дали стражата се е състояла от римляни или от евреи. Това обаче не е толкова важно, тъй като и в двата случая тя е била значителна.

Известно е, че ако еврейски войник заспи на пост, той е бил жестоко бит и изгарян с дрехите. На членовете на такава охрана е било забранено да седат или да се подпират по време на службата. Според мен тук става дума по-скоро за римска стража и по-нататък ще приема тази хипотеза. Матей е записал официалната еврейска версия за

това, което се е случило по време на охраната на гроба. По всяка вероятност тази заблуда е била широко разпространена сред народа, иначе Матей едва ли щеше да спомене за нея. Според това обяснение стражата заспала на поста през нощта и тялото било откраднато от учениците на Исус. А после те съчинили историята, че Той бил възкръснал от мъртвите. Тоест, извършили са най-голямата и най-дълготрайната измама на всички времена.

Тук ще изложа няколко аргумента, от които личи пълната несъстоятелност на това обяснение.

1. Ако е имало кражба, то защо тогава първите ученици не са били осъдени за това? Според римския закон тялото на престъпника принадлежи на държавата. Това е причината, поради която Йосиф иска разрешение от Пилат да погребне Исусовото тяло. Да се открадне тяло било сериозно престъпление и е много странно, че както римските, така и еврейските власти не са взели мерки срещу крадците.

2. Учениците не са били в състояние да извършат кражбата. От малцината само двама -- Петър и Йоан -- изглежда са се намирали в Ерусалим по това време. Петър вече се е отрекъл от своя Господ, а Йоан в този момент се грижел за майката на Исус. Звучи невероятно, че уплашени, разколебани и съсипани от скръб, те изведнъж добиват дързост да застанат пред римската стража и да откраднат тялото.

3. Освен това остава неясно какъв е бил мотивът на учениците за извършване на кражбата. Както знаят юристите, зад почти всяко престъпление стои някакъв мотив. Кой е този мотив в нашия случай? Повечето от първите ученици са загинали за своята вяра. Защо? Те нищо не са спечелили, напротив, всичко са загубили. Човек може да умре в името на нещо, за което искрено вярва, че е истина. Но да дадеш живота си в името на една съзнателна лъжа?!

4. Версията за заспалата стража не издържа никаква критика. От историята знаем доста подробности за римската армия и строгата ѝ дисциплина. Според един римски военен историк охраната се е състояла от 16 човека, всеки от които е могъл да отбранява шест квадратни фута земна площ. Ако някой нарушавал дълга си, той веднага бил екзекутиран заедно с останалите петнадесет. Членовете на такава стража са били наясно с наказанието, което ги очаква, ако дори само един от тях заспи или изостави поста.

Изглежда немислимо цялата охрана да е заспала на поста по едно и също време. И още, ако можех да подложа на разпит командира на стражата, бих го попитал само едно: "Щом сте заспали, откъде знаете какво се е случило?" Съгласете се, че всеки би се изсмял на подобна история.

5. Ако допуснем, че учениците са откраднали тялото на Исус, излиза, че те са проявили при това крайна несъобразителност. Йоан пише в евангелието си, че когато влизат с Петър в празната гробница, намират вътре ленените дрехи, с които тялото е било увито при погребението. Ако то е било откраднато, какъв смисъл има да се оставят погребаните дрехи? Сигурно е било много по-лесно да се задигне тялото заедно с тях. Особено когато трябва да се бърза, докато отвън римската стража кротко спи. Един малък детайл, но той говори красноречиво.

6. Ако учениците бяха откраднали тялото, те никога нямаше "да излязат сухи от водата". Рано или късно някой от тях щеше да изтърве истината. Според Чарлс Колсън един от уроците на Уотъргейтския скандал е, че лъжата не може да трае дълго. "Залагайки на карта най-мощната държавна служба в света, малка банда подбрани верноподаници (не повече от десет на брой) успяха да запазят конспирацията само две седмици." Charles Colson, *Loving God* (Marshalls, 1984), с.67. Едва ли е било възможно първите ученици да скрият стореното от тях. Петър или някой друг сигурно щеше да се разколебае и да каже истината, за да спаси живота си.

7. Вече разбрахме, че евреите са почитали гробовете на своите религиозни водачи. Ако тялото е било откраднато, то все някъде трябва да е било погребано. Но в околностите на Ерусалим няма никаква следа от място, което да е почитано като гроб на Христос. Защо? Отговорът е прост -- нямало е тяло, на което да се оказва религиозна почит.

8. Измама би означавало, че първите ученици са били не просто мошеници, а съзнателни мошеници, автори на най-великата злоупотреба с доверието на всички времена. При все това римски историци като Тацит и Плиний хвалят ранните християни заради техния праведен и морален живот. Характерът и учението на тези хора са в пълно противоречие с обвинението, че са крадци и измамници. Има право еврейският учен Йозеф Клоснер: "Съзнателната измама не е субстанцията, от която се роди религията на милиони хора... деветнадесет вековната вяра на милионите не е основана върху лъжа." Joseph Klausner, *Jesus of Nazareth* (MacMillan & Co., 1925), с.357, 359.

Припадък

Всички ние сме чели съобщения във вестниците за хора, смятани за мъртви, които изведнъж отново се връщат към живота. Наскоро един 72-годишен мъж оживя по такъв начин, след като беше получил сърдечен удар. Съществува версия от преди 200 години, според която същото се случило и с Христос -- Той не е умрял на кръста, а се е престорил на мъртъв или е припаднал от изтощение. После тялото му било свалено и положено в студената гробница. Там Исус се съвзел, измъкнал се навън, но учениците по погрешка сметнали, че Той е възкръснал от мъртвите.

Това обяснение днес отново стана актуално благодарение на една мюсюлманска секта, наречена Ахмадия. Според нейните последователи Исус успял да избяга от гробницата, срещнал учениците си в Галилея и се отправил към Северна Индия. Там Той умрял на 120-годишна възраст и бил погребан в Кашмир, в гроба на неизвестен шейх. Тази секта се смята за еретическа от ортодоксалните мюсюлмани и твърденията ѝ не са подкрепени със сериозни доказателства.

Същата версия бе модернизирана от д-р Хю Дж. Шонфийлд в книгата му "Заговорът на Пасха" (*The Passover Plot*). Hugh Schonfield, *The Passover Plot* (Element Books, 1985). Той пише, че Исус искал да се престори на умрял и разчитал след това да "оживее". След като извикал на кръста: "Жаден съм", Той бил упоен с вино. За беда обаче заговорът се провалил, когато един римски войник пробол хълбока на Исус с копие то си. Раната се оказала фатална. После някакъв непознат младеж отишъл да разкаже на учениците какво се е случило, а те по-грешка го взели за Исус и повярвали, че е възкръснал от мъртвите.

Да обобщим версията за "припадъка": става дума за съживяване, а не за възкръсване. Наистина ли е така? Умрял ли е Христос на кръста? Бил ли е упоен? Важно е да се отбележи, че такива предположения не са дошли до нас от миналото, макар християнската вяра да е била подложена на жестоки атаки. Отново се натъкваме на много аргументи против тази теория:

1. По онова време разпъването на кръст е било разпространено явление. Първоначално този бавен и жесток начин на умъртвяване е прилаган от финикийците, а след това -- възприет от римляните. Историята познава случаи, когато за един ден са били разпъвани 6000 души. Jim Bishop, *The Day Christ Died* (Fontana Books, 1959), с.293. Римските войници превърнали това мъчение в истинска наука със свои правила, които точно се спазвали. Въобще те си разбирали отлично от работата и са знаели, че всяка грешка в случая с Исус ще им струва скъпо. Особено когато управителят Пилат Понтийски лично е издал смъртната присъда.

2. Наскоро в Ерусалим бе открит скелет на мъж, разпънат на кръст през I в. От него станаха известни редица факти за тази мъчителна смърт. Обратно на разпространеното мнение, жертвите са умирали не поради гвоздеите, а от задушаване. Осъденият е трябвало да повдига тялото си, за да диша. Когато изтощението направи това невъзможно, настъпвала болезнена смърт. Един от начините да се ускори идването на смъртта бил да се счупят краката на жертвата -- така тялото вече не може да се повдига. Скелетът, открит в Ерусалим, също имал пречупени по този начин кости.

Тази информация ни помага да потвърдим описанието на Христовото разпъване, което четем в евангелието. Виждаме, че краката на двамата разбойници са били счупени. Причината е започващият същата вечер празник Пасха, а според еврейския закон в този ден не бива да се оставят тела на кръста. Смъртта на Исус е била толкова очевидна, че Неговите крака са пощадени. Немислимо е римските войници да са сбъркали в дадения случай. Освен това Пилат едва ли би дал разрешение на Йосиф да погребее тялото, ако не е бил абсолютно сигурен, че Исус е мъртъв.

3. Това обяснение пренебрегва един детайл, който ми се струва много важен. Йоан пише, че "един от войниците "прободе с копие ребрата Му, и веднага изтече кръв и вода" (Йоан 19:34). Това е подробност, която само очевидец може да забележи.

От медицинска гледна точка съобщението за водата има особено значение. Шонфийлд удобно пренебрегва този детайл и дори не го споменава. Освен това според него изтичането на кръв показва, че Исус бил още жив. Нищо подобно -- кръвоизлив може да се предизвика и след смъртта. Но как да обясним наличието на кръв и вода?

Най-добър отговор ни дава Рендъл Шорт -- професор по хирургия в Бристолския университет, който казва: "В резултат на изтърпените душевни и физически страдания, дълбокото изтощение в Гетсиманската градина, оскърбленията в дома на първия свещеник и ужасната бруталност на римските изтезания, трябва да е настъпило остро разширение на стомаха. Раната от копие е предизвикала изтичане на водна течност от стомаха и кръв от сърцето и големите кръвоносни съдове на гръдния кош... Без съмнение, такава рана би била фатална за жертвата в случай, че тя още не е мъртва, както е било в действителност." A.Rendle Short, *The Bible and Modern Medicine* (Paternfster Press, 1953), с.96.

Ако Исус се е съвзел в гробницата, Той трябва да е бил изключително слаб. Преди разпъването Му е нанесен тежък бой с камшик. Без да влизаме в подробности, следва да кажем, че такова мъчение само по себе си често пъти е водело до смърт. По тази причина Исус не е бил в състояние дори да носи кръста Си, за да спази обичая. После Той е бил разпънат и оставен да виси под палецото слънце. След три дни без храна и вода, крайно изтощен, Христос едва ли е могъл да убеди някого, че Той е победителят на смъртта и гроба.

Преди повече от век Шраус, който беше скептично настроен към християнството, също призна този факт:

"Невъзможно е за едно същество, което се е измъкнало полуживо от гробницата, което едва пълзи, слабо и болно, нуждаещо се от превръзка, лечение и грижи, и което едва понася страданията, да създаде у учениците впечатлението, че е победител на смъртта и гроба, принц на живота -- впечатление, върху което се гради тяхната бъдеща религия. Такова съживяване не би могло да превърне тяхната тъга в ентузиазъм и да въздигне уважението им в боготворене." D.F. Strauss, *The Life of Jesus for the People* Vol.1 (Williams & Norgate, 1879), с.412.

5. Трябва да отговорим и на въпроса как е успял Исус да избяга от гроба. Има три неща, които биха му попречили. Първо, това са погребалните дрехи, които за няколко часа се втвърдяват около тялото и биха направили бягството крайно трудно. Второ, как е могъл Исус въобще да напусне гробницата? Нали на входа е имало тежък

камък, здраво притиснат в скалния прорез. На практика е било невъзможно той да се премести от вътрешната страна. И трето, как е могъл да избяга от стражата, ако тя не е била удобно заспала!

6. Накрая, ако теорията за "припадъка" е вярна, то излиза, че Христос е излъгал умишлено, като се е представил за възкръснал от мъртвите. Той в никой случай не е могъл да признае на учениците Си, че едвам е отгървал кожата. И така, предишната версия ни доведе до извода, че учениците са мошеници. А това обяснение пък ни представя един Исус -- лъжец. Още по-невероятно, познавайки чистия, морален характер на Христос.

Халюцинация

Халюцинации най-често се получават тогава, когато човек силно жадува за нещо и в един момент започва да вярва, че то действително се е случило. Така една жена години наред посрещала мъжа си на връщане от работа в 6,00 часа вечерта. След смъртта му тя всяка вечер по това време си мислела за него и изпитвала силно желание да го види. Докато накрая повярвала, че той най-после се е върнал вкъщи и отново чула гласа му.

Според тази трета версия подобна халюцинация са получили учениците на Христос. Те били така уверени в неговото възкресение от мъртвите, че в един момент го сметнали за истина. Ернест Ренан, имайки предвид Мария Магдалина, пише: "Страстта на една халюцинираща жена даде на света възкръсналия Бог." Ернест Ренан, Къде отиде Исус?

Според официалния речник на Американската психиатрична асоциация халюцинацията е "фалшиво сетивно възприятие при отсъствие на конкретен външен стимул". Или по-популярно -- идеята за възкресението на Исус е изпълнение на желанието на учениците в тяхното съзнание. На пръв поглед това обяснение изглежда правдоподобно, но ако задълбочим анализа, се натъкваме на следните възражения:

1. Тази история най-напред допуска, че учениците са очаквали Исус да възкръсне. Тъкмо обратното е вярно. Появата на Христос изненадва учениците. Всеки път Той идва неочаквано и в първия момент никой не Го приема. Те не са вярвали на очите си и Исус е трябвало да ги убеди, че е жив. По този повод Дейвид Холоуей подчертава:

"Халюцинация означава да виждаш нещо друго и погрешка да го вземаш за обекта на своето желание. Но при появата на Исус след възкресението, според Новия Завет, се случва тъкмо обратното. Мария вижда близо до гробницата не градинаря, за да го сметне за Исус. Тя вижда Исус и си мисли, че е видяла градинаря. Двамата по пътя към Емаус виждат не странник, когото да сметнат за Исус. Те виждат Исус и Го мислят за странник. Апостолите в горната стая виждат не дух, за да го вземат за Христос. Те виждат Христос и мислят, че са видели дух." David Holloway, *Where Did Jesus Go?* (Marshalls, 1983), с.84.

2. Като правило от халюцинации страдат само определен тип хора, които имат силно развито въображение. Да допуснем, че Мария Магдалина е тъкмо от тази категория. Но появата на Исус не е ограничена само до хора с някаква особена психологическа нагласа. Най-различни свидетели твърдят, че са Го видели, включително неверният Тома, един коравосърдечен бирник, интелектуалният Павел и няколко простодушни рибари.

3. Халюцинациите са много индивидуални и крайно субективни явления. Те са свързани с миналия опит на индивида и с неговото подсъзнание. Твърде невероятно е двама души да получат еднакви халюцинации по едно и също време. Но ето, че Христос

е видян жив след възкресението не само от учениците Си, а също и от близо 500 души (I Коринтяни 15:6).

4. Друга характеристика на халюцинациите е, че те обикновено са ограничени по време и място. За тях са нужни подходящи обстоятелства. Но Исус се явява по всяко време на деня и на най-различни места -- рано сутринта, след обяд, вечер, в градината, в претъпкана стая, на върха на планината, на пътя или на морския бряг. Едва ли обстоятелствата можеха да бъдат по-разнообразни.

5. Според психиатрите халюцинациите се появяват редовно в един дълъг период от време и честотата им нараства. Нерядко те се превръщат в натрапчиви мании и водят до пълна невменяемост. Но при учениците халюцинациите са спрели внезапно само след 40 дни и никога вече не са се появили.

6. Следователно става ясно, че преживяванията на учениците не отговарят на типичните особености на халюцинациите. Освен това нали всяко обяснение на празния гроб на Христос трябва да обхваща всички факти. Третата версия не е в състояние да го стори. Ако учениците са си въобразили, че Исус се е явил пред тях, то евреите е трябвало само да намерят отнякъде тялото и да го покажат. Гробницата е била празна! Нашият първоначален въпрос "Какво се е случило с Исус?" остава в сила.

Чудо

Понякога се твърди, че описанията на чудеса в евангелията са по-късни съчинения на ранните християни, които вярвали в Исус по други причини. Но тези описания са неделима част от евангелското послание и се появяват в най-ранните съобщения за Исус.

Разбира се, на въпроса "Какво се е случило с Исус?", ранните християни отговорят, че е станало чудо. Според тях Той възкръснал от мъртвите, напускайки празната гробница, после се явил пред учениците и преобразил живота им. В евангелието е казано, че "Христос умря за греховете ни според Писанията; че Той бе погребан и че на третия ден възкръсна според Писанията" (I Коринтяни 15:3, 4).

Опитайте се да бъдете безпристрастни. Повечето от нас имат дълбоко предубеждение към свръхестествени обяснения и отхвърлят чудото като вероятност, без да са го проверили на практика. Но ако вярваме, че Бог съществува и че Бог е сътворил вселената, то защо да не повярваме, че Той има достатъчно власт да върши чудеса в създадения от Него свят. Ако само допуснем възможността за Бога, то ние трябва също да приемем и възможността за чудо. Тъй като никой не може да докаже, че Бог не съществува, възможността за чудо никога не може изцяло да се отхвърли. Недейте да бъдете като онзи човек, който веднъж казал: "Аз вече съм си създал мнение, не ме обърквайте с други факти!"

Но кои са всъщност фактите? Какви доказателства има за чудото на Христовото възкресение от мъртвите? Те са много повече, отколкото обикновено хората си мислят. Наскоро едно изследване сред студенти в технически колеж показа, че мнозинството от невярващите във възкресението никога не са проучили доказателствата. Дайте ми възможност като адвокат да предложа на вашето внимание три типа доказателства за възкресението. Така вие ще опознаете фактите, преди да стигнете до окончателната присъда.

ПРЕКИ ДОКАЗАТЕЛСТВА

Една неделна сутрин на Великден проповядвах на семейна църковна служба с присъстващи от най-различна възраст -- от 8 до 80 години. В началото казах на моите слушатели, че предстои да видят нещо, което сигурно досега не са виждали. Това явно възбуди техния интерес. После за всеобщо удивление взех един нарцис от стоящата наблизо ваза и го изядох! Когато присъстващите се съвзеха (и аз заедно с тях!), зададох следния въпрос: "Представете си, че след тази служба срещате на улицата някой полицай и му казвате, че проповедникът току-що е изял един нарцис. Ще ви повярва ли?" Незабавно едно момче вдигна ръка и отговори: "Той ще трябва да повярва, защото тук сме много и всички го видяхме с очите си."

Момчето попадна точно на въпроса, който аз се опитвах да покажа -- силата на свидетеля очевидец. Възщност този вид доказателства са толкова необорими, че един кралски адвокат веднъж каза: "Когато имам в съда слабо дело, държа дълга реч, а когато делото е действително силно, просто извиквам свидетелите."

Той е свършено прав. Във всеки съд най-добрите доказателства са тези, които юристите наричат "преки доказателства". Те разкриват същността на спорния факт, който в нашия случай е дали Христос възкръсва от мъртвите или не. Най-добрите преки доказателства са на свидетели, които действително са Го видели след възкресението. Точно тях можем да открием на страниците на Новия Завет.

Когато гледат съдебно дело, адвокатите съставят списък на свидетелите заедно с "Проверка на показанията", получени от всички тях. В посланието си до Коринтската църква Павел ни дава един списък на свидетели, от който разбираме, че когато Исус възкръсва, Той "се яви на Кифа, и след това на единайсетте; после се яви на повече от петстотин братя наведнъж, от които повечето са живи до днес, а някои и починаха; после се яви на Яков, след това на всички апостоли, а най-после от всички яви се и на мене, като на някой изверг" (I Коринтяни 15:58).

Списъкът на Павел е особено важен, като се има предвид, че той пише първото си писмо до коринтяните около 56 г. сл. Хр. и съдържащият се вътре списък е съставен вероятно по време на първото му посещение в Ерусалим през 34 г. сл. Хр. -- изминали са близо 3 години от самото възкресение. Очевидно списъкът е подреден хронологически. Също така изглежда става дума за официален списък на свидетелите, тъй като в него липсват показанията на жените, видели Исус. Павел е знаел, че по онова време свидетелските показания от жени не са имали съдебна валидност.

Освен този списък пред нас са и показанията на евангелията, всяко от които разказва за възкръсването на Исус от мъртвите и явяването Му пред учениците. Ако сумираме всички източници, ще видим, че Христос се е явил не по-малко от дванадесет пъти. Можем да съставим "проверка на показанията" за всяко от тези явления.

Мария Магдалина

Важно значение има фактът, че първото човешко същество, което е видяло Исус, е жена. Вече отбелязахме, че по онова време според еврейския закон женските свидетелски показания не са били приемани лесно. Ако историята за явяването на Христос беше измислена, тя сигурно щеше да започва с явление пред мъж -- например Исус се явява на някой от учениците (може би Петър), или пък на някой от Неговите врагове като главния свещеник Каяфа.

Мария Магдалина придружавала Мария, майката на Яков, Саломе и Йоана, когато те отишли рано сутринта да видят гроба на Исус и открили, че той е празен. Мария се втурнала обратно към града и казала на Петър и Йоан: "дигнали Господа от гроба, и не знаем де са Го турили" (Йоан 20:2). Петър и Йоан отишли сами да проверят

и намерили гробницата действително празна. След като се убедили, те се върнали обратно вкъщи.

Както изглежда Мария, останала отвън близо до гробницата и започнала да плаче. По някое време тя се обърнала назад и видяла Исус, Който стоял до нея, но не могла да Го познае, а помислила, че е градинарят. И когато Исус ѝ казал: "жено, защо плачеш? кого търсиш? Тя, мислейки, че е градинарят, каза Му: "Господине, ако си Го ти изнесъл, кажи ми, де си го турил, и аз ще го взема" (Йоан 20:15, 16). И тогава вече Исус се обърнал към нея по име: "Марийо!"

Ясно е, че Мария не е очаквала да види Исус. Тя не Го е разгледала внимателно или пък очите ѝ са били замъглени от сълзи, освен това е било още тъмно в този ранен час на деня. Но когато чула името си, тя веднага познала Неговия глас и извикала: "Равуни!", което на еврейски значи "Учителю!". После Мария се върнала при учениците с новината: "Аз видях Господа!"

Мария, майката на Яков, Саломе и Йоан

Второто явяване е било пред тези жени. Както видяхме, след срещата с Исус Мария Магдалина отишла в дома на Йоан, за да предаде на него, Петър и на другите добрата вест. В това време жените се отправили към Витания, за да кажат и на останалите ученици новината за възкресението. По пътя, вероятно близо до Елеонския хълм, "Исус ги срещна и рече: радвайте се! А те се приближиха, хванаха се за нозете Му и Му се поклониха" (Мат.28:9). И в този случай явлението било неочаквано. Също както при Мария Магдалина жените докоснали тялото на Исус.

Петър

Той е първият свидетел, отбелязан в списъка на Павел, и първият от апостолите, който е срещнал възкръсналия Исус. Общоприет факт е, че Марк е взел голяма част от информацията за своето евангелие от Петър. Затова е важно, че Марк споменава това явяване, тъй като Петър вероятно му го е разказал лично. Лука също го споменава в евангелието си (Мат.16:7; Лука 24:34). Но тези две евангелия не съобщават никакви подробности. Тук Исус се е явил само за да убеди отново Петър, който вече се бил отрекъл от своя Господ. Евангелията не дават подробно описание за случая. Вместо да приложат повече детайли, както е нормално, те само го споменават.

Двамата ученици по пътя към Емаус

Това явяване станало следобед в първия ден на Великден. Единият от учениците бил Клеопа, а другият -- вероятно неговата жена. Двамата вървели по пътя от Ерусалим към Емаус, дълъг около седем мили. Сутринта на този ден те чули от жените съобщението за празния гроб на Исус (Лука 24:9). Тъкмо обсъждали събитието и търсели някакво обяснение, когато Исус се доближил до тях и продължили пътя си заедно.

Той ги попитал какво разискват толкова тревожно и защо изглеждат така тъжни. Клеопа отговорил: "Само ти ли си пришълец в Ерусалим, та не знаеш станалото там тия дни?" После Клеопа разказал на "странника" за Исус, за разпъването Му, празния гроб и вестта за Неговото възкръсване. В отговор Той им обяснил как всички тези събития са предсказани в Стария Завет, но двамата още не могли да Го познаят.

Когато пристигнали до селото, в което отивали, учениците се обърнали към Исус, казвайки: "остани с нас, понеже е привечер, и денят се преваля. И Той влезе, за да остане с тях. И когато Той седеше с тях на трапезата, взе хляба, благослови, преломи и

им подаваше; тогава им се отвориха очите и те Го познаха; ала Той стана невидим за тях" (Лука 24:29-31).

Отново виждаме, че двамата ученици не са разпознали Исус в началото. Това може да се стори странно, понеже те са говорили и вървели заедно с него близо два часа. Трябва да предположим, че двамата са били смутени, объркани и загрижени да се приберат вкъщи след посещенията си в Ерусалим. Всичките им надежди са били попарени. Исус бил мъртъв и всяка мисъл за възкресение им се струвала невъзможна.

Пред учениците, в отсъствие на Тома

Това е последното явление на Исус през този ден. То е станало вечерта, вероятно в горната стая, където преди Исус е устроил Тайната вечеря. Събитието е записано и от Лука и от Йоан, които ни дават две независими описания на случилото се.

До този момент единадесетте ученици се били разпръснали (Юда се обесил), а вечерта отново се събрали в горната стая заедно с други хора. Понеже се страхували от еврейските власти, те заключили вратата на къщата. Тъкмо обсъждали вестта за живия Исус и появата Му пред Петър, когато пристигнали двамата от Емаус и разказали какво им се е случило по пътя. "Когато те приказваха за това, Сам Исус застана сред тях и им каза: Мир вам! Те, смутени и изплашени, помислиха, че виждат дух; но Той им рече: Защо се смущавате? и защо такива мисли влизат в сърцата ви? Виджте ръцете Ми и нозете Ми: Аз съм същият; попишайте Ме и вижте, понеже духът няма плът и кости, както виждате Мене, че имам" (Лука 24:36-39).

Исус ги поканил да докоснат ръцете и нозете Му, за да бъдат сигурни, че е жив. После Той седял и ял печена риба заедно с тях. И Лука и Йоан подчертават в евангелията, че Исус се е явил физически. Той можел да бъде пипнат, имал месо и кости, седял и ял в тяхно присъствие. Това не е бил дух, нито привидение. Исус е имал реално тяло.

Пред учениците, в присъствието на Тома

Това явление е станало точно една седмица след предишното. Учениците отново били събрани в горната стая, но този път Тома бил при тях.

Понякога се твърди, че Исус се явявал само на тези, които са очаквали да се яви. Това със сигурност не може да се каже за Тома. Той посрещнал недоверчиво уверенията на учениците, че са видели Исус. Тома искал доказателство. "Ако не видя на ръцете Му белега от гвоздеите, и не туря пръста си в раните от гвоздеите и не туря ръката си в ребрата Му, няма да повярвам" (Йоан 20:25). Тома искал сам да се увери. Никой не би могъл да бъде по-скептичен от него.

Тогава, по същия начин както преди, Исус внезапно се появил. Той забелязал присъствието на Тома. "Дай си пръста тук, и виж ръцете Ми; и дай си ръката и тури в ребрата Ми; и не бъди невярващ, а вярващ" (Йоан 20:27). В същия миг всички съмнения на Тома се изпарили. Той не само видял и повярвал, но той е първият човек, който признал Исус за Бог. Обикновени хора не възкръсват от мъртвите. Исус е Бог.

Пред седемте ученици в Галилея

С описанието на това явление завършва евангелието на Йоан. Учениците били Симон Петър, Тома, Натанаил, Заведеевите синове и двама други (Йоан 21:2). Това е третият път, когато Исус се явява на група Свои ученици. Те тъкмо били напуснали Ерусалим и се връщали в родината си Галилея. Всички те били рибари и Петър, който отново стоял начело, предложил да наловят риба. Но цяла нощ не могли да хванат нищо.

На разсъмване един странник, застанал на морския бряг, ги попитал дали са уловили нещо. Когато всички отговорили "не", Той ги посъветвал да хвърлят мрежата от дясната страна на лодката. Те го послушали и хванали толкова много риба, че не могли да издърпат мрежата. Изведнъж Йоан познал кой е странникът. Той извикал: "Господ е!"

Петър нетърпеливо скочил във водата, задърпал пълната с риба мрежа и се отправил към сушата. Там учениците видели, че Исус вече ги бил изпреварил. На брега горяла жарава, върху нея била сложена риба, а също и малко хляб. Исус поканил учениците да закусят и те яли заедно с Него.

И в този случай явяването е внезапно и неочаквано. Исус се явил в нова обстановка, в Галилея. Учениците спокойно яли с Него около огъня. Имали са предостатъчно време да осъзнаят, че с тях е именно Исус. Това не е било халюцинация.

Пред единадесетте ученици

Това явяване е станало на един хълм в Галилея, където Исус е изпратил учениците Си. Много малко са записаните подробности. Но при тази поява Исус предал на учениците своето велико мисионерско послание: "идете, научете всички народи" (Матей 28:19). Въпреки че някои още се съмнявали, тук за пръв път учениците се преклонили пред Исус. Постепенно те осъзнали, че Той бил Бог.

Пред петстотинте

Те са отбелязани от Павел в неговия списък на свидетелите: "после се яви на повече от петстотин братя наведнъж, от които повечето са живи до днес, а някои и починаха" (I Кор.15:6). Никакви подробности не са известни. Вероятно е станало три или четири седмици след възкресението, на открито сред хълмовете на Галилея. Почти всички от петстотинте трябва да са били млади хора, защото тридесет години след това в писмото си до коринтяните Павел твърди, че повечето от тях са още живи. Очевидно той е срещнал мнозина, които тогава са присъствали.

Както подчертава професор сър Норман Андерсън:

"Това е един от най-важните моменти в целия Нов Завет. Павел не е бил глупак, той е знаел отлично, че има куп врагове, готови да се нахвърлят върху него, ако каже нещо съмнително. Триста или четиристотин души от онези, които преди години са видели възкръсналия Исус, днес са още живи. Ако този факт не е бил чистата истина, то тогава Павел би заложил на карта целия си авторитет -- това е крайно неправдоподобно. Все едно е казал: "Ако не ми вярвате, има много хора, които ще потвърдят моите думи. Идете и ги попитайте." Sir Norman Anderson, *The Fact of Christ* (Inter-Varsity Press, 1979), с.5.

Пред Яков

Това явяване е споменато от Павел в списъка на свидетелите. Вероятно той е чул за него от самия Яков при посещението си в Ерусалим три години, след като приел вярата (Галатяни 1:18, 19). Яков бил братът на Исус и според евангелията той, и помалките му братя не вярвал в Исус по време на неговия живот.

Яков е бил обвиняван в амбициозност, себелюбие, притворство, дори са го смятали за умопобъркан. В евангелието от Йоан пише, че след разпъването майката на Исус останала под закрилата не на синовете си, а на Йоан. След шест седмици по време на Възнесението, откриваме тези братя да се молят заедно с другите ученици. Те не само са повярвали, но всички, заедно с Яков, са видели брат си Исус след възкръсването от мъртвите.

Пред единадесетте ученици на Елеонския хълм

От Лука научаваме за срещите на Исус с апостолите, "на които и представи Себе Си жив след Своето страдание с много верни доказателства, като им се явяваше през четирийсет дена и говореше за царството Божие" (Деяния 1:3).

Не знаем дали е имало други явления освен тези, които изброихме. Последното от тях, записано в евангелията, е станало на Елеонския хълм. Тогава апостолите видели как Исус "се подигна, и облак Го подзе изпред очите им" (Деяния 1:9). И този път явлението е физическо. Как иначе ще знаем, че някой се е възнесъл към небето, ако не сме могли да го видим?

Пред Павел

В края на списъка от свидетели Павел включва и себе си: "А най-после от всички яви се и на мене, като на някой изверг" (I Коринтяни 15:5-8). Павел смятал това явяване за изключително, понеже е станало след Възнесението на Исус към небето. В "Деяния" ще намерим цели три подробни описания на събитието, което показва неговата важност (Деяния 9:3-6; 22:6-10; 26:12-18).

Преди да приеме вярата, Павел (преди това наречен Савел) бил обществен враг номер едно на ранната църква. Той усърдно преследвал първите християни и дори получил пълномощия от Главния свещеник да отиде в Дамаск и да арестува там всички християни, които завари. Но по пътя към Дамаск се случило нещо, което изцяло преобработило живота му.

"Изведнъж го огря светлина от небето; и като падна на земята, чу глас, който му думаше: Савле, Савле, що Ме гониш? А той отговори: Кой си Ти, Господине? Господ каза: Аз съм Иисус, Когото ти гониш."... "стани и влез в града, и ще ти се каже, какво трябва да правиш" (Деяния 9:3-6).

В този драматичен момент Павел внезапно и неочаквано станал християнин. Неговите придружители също чули звука и видели светлината, но единствено Павел чул гласа на Исус и Го видял. В ранната църква апостол можел да бъде само този, който е видял Господа след възкресението Му. Сега вече Павел сам бил апостол и ако някой се съмнявал, той можел да каже: "Не съм ли апостол?"... "Не съм ли видял Исус Христос, нашия Господа?" (I Кор.9:1).

Това явяване пред Павел било също толкова реално, както и останалите, отбелязани в неговия списък на свидетелите. Петър, дванадесетте, петстотинте, Яков и апостолите са видели Господа. Накрая Павел прибавя и споменатите свои свидетелски показания как Го е видял и говорил с Него по пътя към Дамаск.

8

ПРОВЕРКА НА ПОКАЗАНИЯТА

След като са получени свидетелските показания, следващата стъпка в едно съдебно дело е те да се проверят и да се направи оценка. Показанията на свидетелите имат изключително значение.

1. Техните описания на възкресението са независими едно от друго. На пръв поглед може да се открият несъответствия, но по-прецизната проверка показва, че показанията взаимно се допълват, а не си противоречат. Точно това юристът очаква от независимите свидетели. Всеки съд би се усъмнил в свидетели, чиито показания

съвпадат дума по дума, което ще означава, че те предварително са се наговорили какво да кажат пред съда. Тъкмо обратното е важно -- когато много свидетели са единодушни в показанията си за едно и също нещо, но всеки го описва по свой начин. Такъв е и нашият случай.

2. Тук броят на свидетелите е внушителен. Във "Фипсън за уликите" (Phipson on Evidence) четем: "Като правило, съдът може да работи с показанията на един единствен свидетел... и когато тези показания са неоспорими, на тях може да се разчита. Един надежден свидетел тежи повече от няколко други." Phipson on Evidence (Sweet & Maxwell, 13th Edn.), 32-01.

Разбира се, потвърждението, макар да не е решаващо, винаги е желателно, защото само то може да превърне вероятността в сигурност. Тук случаят е точно такъв: не просто едно описание на човек, видял Исуса, а дванадесет отделни свидетелства, включващи над петстотин души. Показанията на един потвърждават показанията на останалите. Да не говорим, че някои от свидетелите са видели Исус повече от веднъж; Петър Го е видял шест пъти, Йоан, Яков и Натанаил -- пет пъти, а Тома и другите ученици -- четири пъти.

3. Тези свидетели или са писали като очевидци на събитието, или се позовават на разкази на очевидци. Като цяло техните сведения са от първа ръка, а не случайно дочути. Случайно дочути показания са например, когато Дейвид казал на Рейчъл, която казала на Стефан, а той казал на мен и така нататък... Подобни данни не се приемат от съдиите, защото така всеки може да злоупотреби, а и разказът лесно се изменя, предаван от уста на уста.

Както изтъкна проф. Ф.Ф. Брюс -- бивш професор в Манчестърския университет, -- "Най-ранните проповедници на евангелията са познавали цената на автентичните показания и винаги са се позовавали на тях. "На тези неща ние сме свидетели" -- това твърдение те повтарят с голяма вътрешна убеденост. Съвсем не е било така лесно, както някои си мислят, да се съчиняват думи и дела на Исус през онези ранни години, когато толкова много ученици са били живи и са могли да си спомнят какво се е случило и какво не". Ф.Ф. Брюс, Достоверността на Новозаветните документи, (Нов Човек, 1991).

4. Тези доказателства са емпирични: основани са на наблюдението и личния опит, а не на теория. Точно такъв вид показания изисква модерното време -- това, което може да се види с човешко око, да се чуе с човешко ухо и да се докосне с човешка ръка.

Такива са показанията в евангелските текстове. Първите ученици разказват, че са видели Исус с очите си, а както вече споменахме, в един от случаите го виждат повече от петстотин души наведнъж. Те са чули и гласа на Христос, фактически двамата по пътя към Емаус са разговаряли с Него над два часа. Освен това виждаме, че Мария Магдалина и останалите се хванали за нозете му (Матей 28:9). Те са докоснали Исус. И трите главни човешки сетива -- зрение, слух и осезание са били включени в общуването.

5. В едно съдебно дело характерът на свидетелите винаги е важен. "Фипсън за уликите" (Phipson on Evidence) твърди следното: "Надеждността на свидетеля зависи от неговото познаване на фактите, от неговата интелигентност, безкористност, честност и почтеност. Степента на доверие, която заслужават неговите показания пред съда е пропорционална на тези качества." Phipson on Evidence (Sweet & Maxwell, 12th Edn.), para.1598.

Сред свидетелите на възкресението ще открием мъже и жени с изключителен характер, чиито показания би приел всеки съд. Понякога се смята, че тези свидетели са били прости мъже и жени, които биха повярвали във всичко, или пък, че Исус се е явил само на учениците Си. Това не е вярно.

Един от най-важните свидетели на възкресението е апостол Павел. Никой не може да каже за него, че е бил прост. На всичко отгоре е бил книжник (познавач на закона) и като такъв той е имал способността да преценява доказателства. Дори беглият прочит на неговите писма показва един блестящ интелект.

Не може да се твърди, че Павел е бил сред първите ученици. Цялото му минало на фарисей е било против християнската вяра. Той бил обществен враг номер 1 на ранната църква. И ето, че когато тръгнал към Дамаск, за да разгони християните, неочаквано срещнал възкръсналия Исус. От този миг нататък целият му живот се променил.

Приемането на вярата от Павел не е било половинчато дело. То е било трайно и всеобхватно. Павел не само спира да гони ранните християни, той става може би най-великият християнин, който някога е живял. Мразен, преследван, замерян с камъни, бит с камшик, затварян, претърпял корабкрушение и накрая намерил мъченическа смърт -- всичко това заради вярата си в живия Исус. Въпреки че поставя себе си на последно място в списъка на свидетелите, в много отношения той може да бъде поставен първи, защото това е сигурно най-великият свидетел за истината на възкресението.

9

КОСВЕНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА

Свидетелствата на учениците представляват изключително силни преки доказателства за Христовото възкресение, които всеки съд би приел. Освен преки доказателства има и такива, които юристите наричат "косвени доказателства".

Както вече видяхме, преките улики се отнасят към самия спорен факт, а именно "Възкръснал ли е Христос от мъртвите?". Косвените улики разкриват други обстоятелства, от които може да се докаже спорния факт. Например в дело за убийство показанията на свидетел, който е видял как обвиняемият застрелва жертвата, са преки доказателства. Но сведения за това, че обвиняемият е купил пистолет, че върху оръжието са намерени негови пръстови отпечатащи, или че куршумът, причинил смъртта, е изстрелян от същия пистолет, са косвени улики.

Животът на Исус

Много е трудно да се повярва, че един обикновен човек може да умре и след това отново да възкръсне от мъртвите. Но Исус Христос не е обикновен човек. Въпреки че днес мнозина се отнасят враждебно към църквата, повечето от тях изпитват добри чувства към Христос. Това се доказва от факта, че близо 18 милиона зрители гледаха двата епизода на филма "Исус от Назарет" по Британската телевизия.

Сигурно всички сте виждали рекламите за "Исус" в нашите вестници: "Роден в бедност. Живял само 33 години. Прекарал голяма част от живота Си скромно и уединено. Не е написал книга. Не е заемал никакъв пост в обществения живот. Бил разпънат заедно с двама разбойници. И днес, 2000 години по-късно, над 950 милиона души са Негови последователи."

Исус Христос е уникален. Никой никога не е мислил като Него. Никой не е живял така, както Той е живял. Никой не е изричал твърденията, които Той е изричал. Дори невярващи хора са разбрали това и са отдали дължимото на учението и характера на Исус. Широко известният атеист и философ Бертран Ръсел е казал: "Има невероятно много въпроси, по които аз съм съгласен с Христос, те са много повече от онези, които

приемат изповядалите християни!" Bertrand Russell, Why I Am Not a Christian (Watts & Co., 1951), с.20.

Алберт Айнщайн е казал в едно интервю: "Никой не може да отрече факта, че Исус е съществувал, нито пък, че Неговите поучения са прекрасни. Никой не може да четете евангелията, без да усети действителното присъствие на Исус. Неговата личност пулсира във всяка дума. Аз съм еврейин, но съм възхитен от светлия образ на Назарянина." Albert Einstein interviewed by S. Viereck, Saturday Evening Post, 26th October 1929.

Едва ли някой може да обвини тези хора в привързаност към християнството. В съда такива благоприятни показания, изречени от опоненти, биха имали голяма тежест. Общо е мнението, че Исус е най-великият човек, живял някога. Щом това е така, не е трудно да повярваме и в уникалния факт на възкресението, както писа преди няколко години Хенри Дръмънд: "Може би е също толкова нормално за един безгрешен човек да възкръсне от мъртвите, колкото за един грешен -- да си остане в гроба." Цитирано от D.S. Cairns в The Reasonableness of the Christian Faith (Hodder & Stoughton, 1918), с.153.

Учението и животът на Исус предлагат необорими косвени доказателства за Неговото възкръсване.

Промяната в учениците

Разпъването на Исус довело учениците до пълен крах. Те били зашеметени, объркани и дълбоко отчаяни. Всичките им надежди рухнали. Но ето, че нещо се случило. Изведнъж същите тези ученици се преобразили и станали съвършено различни хора.

Сигурно е истинска историята за Петър, който три пъти заявил, че никога не е виждал Исус. Никой не би написал такава история за водач на едно движение, ако тя действително не се беше случила. И ето, само петдесет дни по-късно, в деня на Петдесетница, същият този Петър рискува живота си, като пред цял Ерусалим смело разказва как е видял Исус след смъртта Му.

Малко по-късно Петър бил вкаран в затвора заради дръзкото си свидетелство за Христос и накрая умрял за своята вяра. Какво е превърнало Петър от страхливец във велик ученик? Отговорът е, че е срещнал възкръсналия Христос. Това е единствено възможната причина.

Същата промяна виждаме у Тома. Най-модерно мислещият от всички ученици, той винаги се съмнява и търси доказателства. Когато другите ученици му казали, че са видели Исуса жив, Тома се усъмнил и отказал да повярва. "Докато не видя, няма да повярвам" -- заявил той. Седмица по-късно Тома видял Исус и извикал: "Господ мой и Бог мой." Така Неверни станал апостол Тома, вероятно първият християнски мисионер в Индия. Промяната в неговия живот не е била осъществяване на желание. Той никога не е очаквал да види възкръсналия Христос, но ето, че това станало.

Яков, братът на Исус, е друг пример за пълна промяна на живота. Преди възкресението той и братята му не вярвали в Исус. Но когато четем историята на ранната църква, откриваме, че след Петър Яков също е бил затворен, а по-късно станал известен като глава на църквата в Ерусалим. Промяната в отношението му била толкова голяма, че накрая той нарекъл себе си "роб на Бога и на Господ Исус" (Яков 1:1).

Петър, Тома и Яков са само трима от многото, които са преживяли същото. Нещо внушително трябва да се е случило, за да се промени техният живот по такъв начин. Без възкресението не можем да обясним тази промяна.

Съществуването на християнството

Съществуването на християнството е факт, който се нуждае от обяснение. Всяко такова обяснение трябва да признае четири основни факта за ранната църква.

Нейният произход

Ранните ученици са били изправени пред невъзможна задача. Седем седмици след разпъването на Исус те започнали своята мисия в същия град, който разпънал учителя им. Ерусалим знаел фактите за Исус, неговите жители не биха се оставили да ги измамат. Това е било най-неподходящото място за християните. И именно тук учениците дръзко обявили: "Този Исус Бог възкреси, на което всички ние сме свидетели" (Деяния 2:32).

Веднага щом чули, че Исус е жив, над три хиляди души станали християни. Малко по-късно повярвали нови пет хиляди, сред които много свещеници. Нещо феноменално трябва да се е случило, за да се създаде такова впечатление. Без възкресението християнството никога нямаше да се изправи на крака. Нападките срещу него са били твърде големи.

Нейните членове

Днес много се говори за конфликтите между хора от различни раси. Това не е нов проблем. По времето на Христос е имало конфликт между римските заселници и евреите, чиято родина била окупирана от тях. Ето, че сред членовете на ранната църква откриваме както евреи, така и езичници. Конфликтът между тях бил разрешен. Обединила ги е общата вяра в силата на живия Христос.

Петнадесет години след възкресението Павел е могъл да напише в посланието си до галатяните: "Няма вече юдеин, ни елин..., защото всички вие едно сте в Христос Исус" (Галатяни 3:28). Как е могло да стане това без чудото на възкресението? Даниел Фулър пише, че "да се опитваме да обясним това без да се позовем на възкресението е така безнадеждно, както ако се опитаме да обясним римската история без да се позовем на Юлий Цезар." Daniel Fuller, *Easter Faith and History* (Eerdmans, 1965), с.259.

Нейното поклонение

Юдеите са празнували Шабат, т.е. съботата като ден за поклонение. Християните обаче още от ранни времена са се покланяли в неделя. Промяната е забележителна, особено като имаме предвид, че ранната църква е била формирана главно от обърнати юдеи, които фанатично са спазвали почивката. Какво се крие зад тази внезапна промяна? Отговорът е намерен в един стар документ от II век, известен като "посланието на Варнава" (Epistle of Barnabas): "Затова ние изпълваме осмия ден с радост, денят, в който Исус възкръсна от мъртвите". Само възкресението може да обясни празнуването на неделя като ден за поклонение.

Нейното разрастване

Ако възкресението не беше истина, то ранната църква щеше да загуби първоначалния си импулс и да изчезне безславно. Но това не е станало. Въпреки жестокото преследване ранната църква умножила своето влияние. Ясно потвърждение за това ще открием в катакомбите на Рим. Римляните са изгаряли телата на своите мъртвци, ранните християни обаче са вярвали във възкресението на тялото и са погребвали своите мъртви в подземните гробища на катакомбите.

На разстояние от шестстотин мили около Рим се простират катакомби, където през първите три века на християнството са били погребани близо четири милиона

християни. Пресметнато е, че по някое време най-малко една пета от населението на Рим са били християни, а в цялата Римска империя в първите три века след Христа двадесет милиона души са станали християни. Всеки от тях е свидетел за вярата на ранната църква във възкресението.

Драматичното разрастване на ранната църква е продължило. Неотдавна в Дийнсгейт, Манчестър, в отпадъчна яма от края на втори век беше разкрит един магически квадрат върху керамична плоча. Смята се, че думите от находката имат християнски произход и това е най-ранното свидетелство за християнството в Британия. Подобни магически квадрати са открити в Помпей и в Будапеща, т.е. християнската вяра е проникнала за кратко време до най-отдалечени краища на Римската империя.

В заключение трябва да кажем, че християнството е едно от най-големите движения в световната история. То може да бъде обяснено само с първоначалното въздействие на колосална мощ и сила. Съществуването на християнството изисква чудото на възкресението.

Опитността на християните

От първия ден на Великден до днес не е прекъснал потокът от милиони хора, които могат да свидетелстват за това как техният живот е бил преобразен след контакт с живия Христос. Богати и бедни, образовани и необразовани, хора с различно минало, от различни националности и култури, с различен темперамент -- всички те са единомислещи в своите показания за истината на възкресението. Сред тях са четирима съвременни свидетели от различни вероизповедания на християнската църква, които разказват за едно и също събитие.

Първият е една забележителна жена -- мисионер, Кетрин Бреймуел-Бут, внучка на генерал Бут -- основателят на Армията на спасението. Тази жена почина неотдавна на 104-годишна възраст. Кой би се наел да твърди, че обръщението е само краткотрайна опитност? Цели сто години тя е усещала присъствието на живия Исус ден след ден. Ето нейните свидетелски показания:

"Бях на четири години или около четири, когато се предадох на Христос. Била съм непослушна и нещо съм ядосала майка ми. Не зная сега за какво е ставало дума... Майка ми се молеше за мен, молеше се за това Господ Исус да ми прости. Не помня точно какво говореше; Да можех да си спомня... После тя ми каза: "Сега, Кет, помоли се, миличко; кажи на Исус, че искаш да бъдеш добра." Е, помолих се и правех това, което тя казваше -- аз обещах... аз се молах и се предадох на Христос. Това, мисля, беше първата ми крачка." Mary Batchelor, Catherine Bramwell-Booth (Lion Publishing, 1986), с.49, 50.

Едва ли може да има по-голям контраст от този между семплото богослужение на Армията на спасението и церемониала на Руската православна църква. Нейният ръководител в Британия е архиепископ Антони Блум, който на младини е имал подобно преживяване. Той взел случайно евангелието от Марк и започнал да чете за Исус. Ето какво се случило:

"Преди да стигна до трета глава, внезапно осъзнах, че някой стои от другата страна на бюрото ми. Увереността, че тогава до мен стоеше Христос, бе толкова силна, че не ме е напускала никога. Това наистина беше повратна точка. Защото Христос бе жив и аз съм бил в Неговото присъствие. Мога със сигурност да кажа, че това, което евангелията разказват за разпъването на пророка от Галилея, е вярно и че стотникът е бил прав, когато е казал: "Наистина Той е Синът Божий." Metropolitan Anthony Bloom, Creative Prayer (Darton, Longman & Todd, 1987), р.х.

Друг свидетел е добре известният журналист и писател Малкълм Магъридж. Той споделя как по време на снимките за един филм на Би Би Си по светите места също усетил присъствието на Христос. Това станало, докато той и негов приятел вървели по пътя за Емаус, където Исус е срещнал двамата Си ученици.

"Докато аз и приятелят ми вървахме подобно на Клеопа и неговия спътник, ние също като тях възстановявахме събитията около разпъването от гледна точка на днешния толкова различен и все пак сходен свят. Не беше игра на въображението, че тогава към нас също се присъедини някой. И аз ви казвам, че където и да върви човек, които и да са пътниците -- винаги това трето присъствие е готово да се появи иззад сенките и повърви заедно с вас по прашния, каменист път." Malcolm Muggeridge, *Jesus Rediscovered* (Fontana Books, 1969), с.98.

Поп-звездата Клиф Ричард разказва за своето преживяване:

"Христос е жив, Той идва при хората и говори с тях, променя живота им. Това е, което ме кара да мисля, че Той е жив; Той дойде при мен, разговаря с мен и промени живота ми. Мога да кажа, че Го познавам, защото Той промени живота ми; не изведнъж, както при Свети Павел, а в продължение на няколко години." Cliff Richard, *The Way I See It* (Hodder & Stoughton, 1968), с.23.

Доказателствата като тези биха могли да се умножат милион пъти. Те не бива да се пренебрегват -- това са съвременни лични свидетелства за силата на живия Исус. Реалното християнство не е древна история, а настоящи събития. Исус е жив и днес и Той променя живота на хората. Опитността на християните от всички епохи потвърждава това.

10

ВЕЩЕСТВЕНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА

Преките свидетелства на учениците, видели Христос, съчетани със стройната верига от косвени улики, които вече разгледахме, представляват изключително убедително доказателство в полза на чудото на възкресението. Но към тях можем да прибавим и това, което юристите наричат "веществени доказателства".

В съда веществени доказателства са тези, които могат да се представят за проверка на вниманието на съдебните заседатели. Откраднати стоки или пък пистолет, притежаван от обвиняемия -- това са примери за веществени улики. Има ли подобни доказателства за възкресението на Христос?

Една такава улика може би е прочутата Плащаница от Торино. Това е древна тъкан с размери четиринадесет фута (Фут -- единица за дължина в Британската общност и САЩ, равна на 30,48 см., бел. ред.) дължина и тринадесет и половина ширина, от двете страни на която има отпечатък от тяло. От XIV век се говори, че това е истинската Плащаница, в която е било увито тялото на Исус след разпъването Му.

Първата реакция към подобно предположение естествено трябва да бъде скептична. През Средновековието Католическата църква много пъти е обявявала различни предмети за реликви от Исус -- трън от короната Му, гвоздеи от кръста и дори парче от хляба, яден на Тайната вечеря! Но скептицизмът към реликвите не трябва да изключва автентичността на Плащаницата, преди да сме разгледали сведенията за нея. Първият въпрос, който може да се зададе, е защо Плащаницата не е била позната преди XIV век. Според една версия става въпрос за тъканта, известна като "Изображението от Едеса" или "Свещеният Мандилион". Това платно е било намерено през 525 г. сл. Хр. в град Едеса, Турция. То е било отнесено в Константинопол и изчезнало при

опустошението на града. След това се предполага, че е било взето от някой кръстоносец, който го запазил до 1357 г. Тогава Плащаницата за първи път е била показана в Европа като Плащаницата на Исус.

Сигурно никоя друга реликва от миналото не е била полагана на по-щателни проучвания, отколкото Плащаницата от Торино. Последните бяха извършени през октомври 1978 г. от "Проект за изследването на плащаницата от Торино". Четиридесет учени изследваха Плащаницата с шест тона сложна модерна апаратура, за да проведат едно цялостно и непредубедено проучване и да разберат дали Плащаницата е автентична или не. В началото на проекта всички учени, с изключение на един -- двама, очакваха да установят една средновековна фалшификация, но в процеса на работата те промениха мнението си.

Както изглежда, реликвата е от I век. По време на изследването са идентифицирани спори от 49 различни растения. Някои от тях са растения от Европа и това не е изненадващо, тъй като Плащаницата често е била излагана на открито във Франция и в Торино, Италия, където се пази сега. Но 33 от спорите произхождат от растения, които се срещат само в Израел, в южните степи на Турция или около Истанбул.

Текстилните експерти откриха, че платното на плащаницата е било широко разпространено в Израел по времето на Исус. То било изтъкано на стан, използван също за памук, който е бил отглеждан навсякъде в Средния Изток, но не и в Европа. Според Силвио Курто, професор по египтология в Торинския университет, "фабриката, произвела плащаницата може би датира от времето на Христос." Silvio Curto, 'The Turin Shroud: Archeological Observations Concerning the Material and the Image' -- Report of the Turin Commission on the Shroud, с.59-73.

На мястото на очите на човека от плащаницата са били поставени предмети, за които се предполага, че са били монети. Според проф. Франсис Филас от университета Лойола, компютърното увеличение и анализ са открили 24 съвпадения на размери, местоположения, модели и ъгли, "които съответствуват само на една монета, сечена от Пилат Понтийски между 29 и 32 г. сл. Хр." и известна като "лептон" (Лептонът или лептата е най-малката медна монета от римските, които били в обръщение по това време, както гръцките и еврейските като сребърника, бел.ред.).

Първите снимки на Плащаницата са направени от италианския адвокат Секонда Пиа през май 1898 г. За негова голяма изненада се оказва, че образът върху Плащаницата е негатив с разменени светли и тъмни цветове. Това прави несъстоятелна теорията, че плащаницата е била рисувана. Но как е могъл средновековен майстор да получи негативно изображение векове преди откриването на фотографията?

По време на работата по проекта е използван специален анализатор, предназначен да изследва релефа на лунната повърхност. Той показал, че изображението върху плащаницата съдържа триизмерни данни за тяло, според които то може да се моделира. Освен това рентгеновите и ултравиолетовите тестове потвърдиха, че кръвта по Плащаницата вероятно е автентична. Тези петна са непокътнати, а ако допуснем, че дрехите са били свалени от тялото, то кървавите отпечатащи би трябвало да бъдат зацапани и повредени.

Накрая нека съобщим -- до днес не е познат естествен начин, по който да е било създадено изображението върху Плащаницата. Един от членовете на научния екип, химикът Джон Хелър заключи, че вероятността Плащаницата да е била фалшифицирана, е едно на десет милиона.

Но възниква въпросът дали това е действително Плащаницата на Исус. Едно от възраженията срещу тази версия се позовава на Йоановото евангелие, където е записано следното: учениците влезли в гроба на Исус и намерили ленените дрехи, а отделно от

тях -- кърпата, която е била увита около главата Му (Йоан 20:6, 7). И понеже върху Плащаницата имало изображение на лице, както и на останалото тяло, твърди се, че това не съответства на Йоановото описание.

Но изображението на Плащаницата показва, че по всяка вероятност е имало една превръзка -- парче лен, навито на лента, която минавала под брадичката, опасвала лицето и била вързана на върха на главата. Нейната функция била да държи челюстта затворена преди настъпването на трупното вкочаняване. Това би могло да бъде кърпата, която споменава Йоан в своето евангелие. По такъв начин противоречието е само привидно.

Извънредно важно е откритието, че човекът в Плащаницата е умрял точно по същия начин, както Исус. Кенет Стивънсън и Гари Хаберман в книгата си "Присъда за Плащаницата" (Verdict on the Shroud) Kenneth D. Stevenson and Gary R. Haberman, Verdict on the Shroud (Robert Hale, 1981), с.44,45. изброяват осем съответствия, които можем да обобщим така:

1. "Тогава Пилат хвана Исус и Го бичува" (Йоан 19:1) -- Приблизително 120 рани от камшик могат да се видят върху тялото на човека в Плащаницата.

2. "Па Го биеха по главата с тръст и Го заплюваха" (Марк 15:19) -- Лицето на човека от Плащаницата е обезобразено от контузии и подутини.

3. "И сплетоха венец от тръни, наложиха Му го на главата" (Матей 27:29) -- Главата на човека от Плащаницата е кървяла изобилно от множеството точкови рани. Вероятно те са били причинени от трънения венец.

4. "И взеха Исус; и Го поведоха. И носейки кръста Си, Той излезе" (Йоан 19:16-17) -- Синините по гърба показват, че човекът от Плащаницата е носил тежък предмет.

5. "И когато Го поведоха, уловиха някого си Симона Киринеец, който идеше от нива, и сложиха върху му кръста, за да го носи след Исуса" (Лука 23:26) -- Напълно е възможно Исус да е паднал, преди палачите Му да хванат Симон да носи кръста вместо Него. Изображението от плащаницата показва дракотини по двете колена, особено върху лявото, което говори за вероятно тежко падане върху твърда повърхност.

6. "Ако не видя на ръцете Му белега от гвоздеите, и не туря пръста си в раните от гвоздеите и не туря ръката си в ребрата Му, няма да повярвам" (Йоан 20:25) -- Изображението показва, че човекът е бил прободен през китките, в основата на двете длани, както и през стъпалата. Неотдавна експерти медици установиха, че обратно на разпространеното мнение при разпъване са били прободани китките, а не дланите на жертвите.

7. "А Исус, като издаде висок глас, издъхна" (Марк 15:37) -- Човекът в плащаницата е бил мъртъв. Неговият подут корем показва, че той е умрял от задушаване, както всички разпъвани на кръст жертви.

8. "А когато дойдоха при Исуса и Го видяха вече умрял, не Му пребиха пицелите; но един от войниците прободе с копие ребрата Му, и веднага изтече кръв и вода" (Йоан 19:33-34) -- Краката на човека от Плащаницата не са били счупени. Изображението показва също странична рана, от която е текла смес от кръв и вода.

Съответствията между начина, по който е умрял човекът в Плащаницата, и смъртта на Исус са поразителни, те не могат с лека ръка да се отхвърлят.

Докато пишех тази книга, стана известно решението на папата да позволи по-нататъшно разследване, включително и чрез въглероден анализ. То може да установи възрастта с точност до 50 години. Междувременно вече имаме достатъчно убедителни доказателства, за да предположим, че Плащаницата е същата, която Исус е оставил при Своето възкресение.

Възможно е да се възрази, че ако тази Плащаница е била действително погребалната дреха на Исус, то ние трябваше да намерим сведения за нея в Деянията на

апостолите и в историята на ранната църква. Според мен най-важното вещественото доказателство за възкресението трябва да бъде не една Плащаница, а самият Христос. Посланието на ранната църква ни казва не само, че Исус е жив, но и че всеки от нас може да Го открие за себе си. Като заключение, най-добрият начин да разбереш дали някой реално съществува, е не да се мъчиш да го доказваш или опровергаваш, а да го срещнеш. Ако Христос е възкръснал от мъртвите, Той е жив днес и ние можем да изпитаме Неговата сила върху собствения си живот.

Ето това аз смятам за най-великото доказателство. Преките и косвени улики доказаха, че е логично да повярваме в чудото на възкресението. Срещата с живия Христос вече е нещо повече. Много често адвокатите си мечтаят колко хубаво би било, ако бяха присъствали по време на престъплението, което разглеждат в съда. Тогава те биха имали не само свидетелски показания, но и сами щяха да са видели какво точно се е случило.

Естествено, това е невъзможно, но не и що се отнася до възкресението на Исус. Ако наистина е възкръснал от мъртвите, то можем да Го срещнем и да се уверим, че днес Той е жива личност. Този факт прави християнството едновременно уникално и вълнуващо. Ако се придвижим от царството на разума към това на преживяването, всеки от нас ще познае Исус за себе си.

11

Е, И КАКВО?

Веднъж един свещеник имал възможност да посети местна фабрика и да говори на работниците по време на обедната им почивка. Идеята била, че щом тези хора не ходят на църква, тогава тя да дойде при тях. Но когато той започнал да обяснява "Айнщайновата теория за относителността в контекста на християнската концепция за Бога", бързо станало ясно, че думите му изобщо не достигат до неговите слушатели по неволя.

Това е твърде силно казано, но то добре илюстрира начина, по който някои хора днес гледат на доказателствата за възкресението. "Е, и какво? Дори Исус да е възкръснал от смъртта, мен това какво ме засяга?"

Позволете ми да изложа някои изводи, които следват, ако повярваме, че възкресението е истина.

Това показва, че Исус е Бог

Всеки от нас си е задавал по едно или друго време този важен въпрос "Има ли Бог?". С други думи дали вселената е една затворена система или зад нея се крие някакво вечно същество? Едва ли има друг въпрос с по-значителни последствия от този. Еврейският философ Мортимър Адлер писа: "Целият ход на човешкия живот е повлиян от това, дали хората считат себе си за върховни същества във вселената или признават друго, свръхчовешко същество, което те схващат като обект на страх и любов, като сила, на която да се противят или господар, на когото да се подчиняват." Mortimer Adler, Faith Books of the Western World, Vol.2, с.561.

Когато станал християнин, аз проумях, че възкресението е най-великото доказателство за съществуването на Бог, дошъл на този свят в лицето на Исус Христос. Исус е казал много забележителни неща за Себе Си. Той е твърдял, че е вечен: "Преди Авраам да е бил, Аз съм" (Йоан 8:58). Други са били родени да живеят, но Исус е

живял, преди да е бил роден. Той е бил безгрешен (Йоан 8:46) и е имал право да опрощава грехове (Марк 2:10). Но най-важното от неговите твърдения е, че Той е бил Бог. "Който е видял Мене, видял е Отца" (Йоан 14:9) и "Аз и Отец едно сме" (Йоан 10:30).

Когато Го предизвикали да даде потвърждение за своите думи, Той отказал. Вместо това Исус направил достоверността на твърденията Си зависима от Неговото възкресение. "Лукав и прелюбодеен род иска личби, но личба няма да му се даде, освен личбата на пророк Йона; Защото, както Йона беше в утробата китова три дни и три нощи, тъй и Син Човеческий ще бъде в сърцето на земята три дни и три нощи" (Матей 12:39-40).

Възкресението е най-убедителното доказателство за верността на тези думи. То им дава смисъл. Исус е вечен, безгрешен и никой друг, освен самият Бог. Както казва Павел: "и открил се за Син Божий чрез силата на чудесата, по духа на освещението, чрез възкресението от мъртвите" (Римляни 1:4). Казано по-просто, Бог слезе на този свят в лицето на Исус и най-яркото доказателство за това е, че Той възкръсна от мъртвите на третия ден.

Това значи, че Исус е Съдия

Исус не само твърдял, че е Бог и че един ден Той ще съди целия свят. Съденето не е особено популярна тема. Никой не обича да се занимава със съдилища и да бъде съден. По същия начин никой не се радва и на идеята за Божия Съд.

К. С. Луис казва следното за днешното отношение към Бога и съда: "Древният човек е гледал на Бога (или дори на боговете) така, както обвиняемият гледа на съдията. За съвременния човек ролите са разменени. Той е съдията; Бог е на подсъдимата скамейка. Той е един добър съдия; Ако Бог може да даде някакво разумно обяснение за това, че допуска война, мизерия, болести, тогава човекът е готов да Го изслуша. Процесът може дори да завърши с оправдателна присъда за Бога. Но важното е, че човекът е на съдийското кресло, а Бог -- на подсъдимата скамейка." C.S. Lewis, *God in the Dock* (Fount Paperbacks, 1979), с.100.

Но Библията твърди точно обратното. Тя ни предупреждава, че Исус е Съдията и че един ден ние ще сме на подсъдимата скамейка. Откъде знаем, че това е така? Отново отговорът е във възкресението.

Когато Павел бил на Марсовия хълм в Атина, той видял един издигнат олтар "на непознатия Бог". Гледката толкова го наскърбила, че той оповестил добрата новина за Исус и възкресението. Павел не само порицал атиняните за тяхното идолопоклонство, но също и говорил за истински жив Бог. "Бог, прочее, като презря времената на незнанието, сега заповядва вредом на всички човеци да се покаят, защото е определил ден, когато ще съди праведно вселената чрез предопределения от Него Мъж, като даде уверение на всички, с възкресяването Му от мъртвите" (Деяния 17:30, 31). Павел смята, че възкресението на Исус е доказателство за бъдещия ден на съд.

Когато бил на земята, Исус заявил, че Отец Му е поверил да съди хората. И още Той казал: "иде час, и дошъл е вече, когато мъртвите ще чуят гласа на Сина Божий, и като чуят, ще оживеят. Защото, както Отец има живот в Себе Си, тъй даде и на Сина да има живот в Себе Си; и даде Му власт да извършва и съд, защото е Син Човеческий" (Йоан 5:25-27).

Хората отхвърлили тези думи и така намразили Исус, че устроили заговор, за да Го убият. И въпреки това Исус повторил същите думи по време на процеса. Когато първосвещеникът Каяфа Го попитал дали Той е Божият Син, Исус отговорил: "ти рече; казвам ви обаче: отсега ще видите Сина Човеческий седнал отдясно на Силата и идещ на небесните облаци. Тогава първосвещеникът раздра дрехите си и рече: Той

богохулства! Каква нужда имаме вече от свидетели! На, сега чухме богохулството Му! Как ви се струва? А те отговориха и рекоха: Заслужава смърт." (Матей 26:64-66).

Съдебният протокол показва ясно: Исус е бил разпънат заради думите Му, че е Божий Син, Който един ден ще раздава правосъдие на света. Хората Го отхвърлят, но Бог е потвърдил тези думи, като е възкресил Исус от мъртвите.

Възкресението ни казва с абсолютна сигурност, че идва ден на съд. Исус ще бъде на съдийското кресло, а всеки един от нас ще седи на подсъдимата скамейка, за да даде отчет за делата си.

Това означава, че опрощението е налице

Веднъж попитали известния индийски християнски водач Бакхт Сингх кой аспект от евангелието той подчертава най-силно, когато проповядва на хора от други вероизповедания. Любовта на Бога ли? "Не, отговорил той, човешкото съзнание е така замърсено, че когато кажете любов, всички веднага се сещат за секса." Тогава може би е говорил за Божия гняв? "Не. Индийците вярват, че гневът е присъщ на всички богове и не биха направили разлика. Аз им проповядвам опрощение на греховете. Това е най-дълбокият копнеж на всеки от нас."

Бакхт Сингх е прав. И същото важи не само за Индия, но и за Запада. Директорът на една голяма психиатрична болница беше казал, че той е готов да изпрати вкъщи излекувани половината от пациентите си, само ако можеше да им обещае прошка за греховете.

Днес малко се говори за грехове, но те си съществуват. Не е прав онзи тинейджър, който заявил веднъж, че греховете са "нещо, измисляно от пасторите, за да си намират работа". Какво е грях според християните? Учението на Библията е много просто. Грях означава да вършиш зло. Ние можем да сторим зло на себе си, на другите и освен това спрямо Бога.

Има две неща, които според мен важат за всички хора. Първо, всеки от нас има критерий за добро и зло. Едни имат по-нисък, други по-висок, но всеки притежава някакъв критерий. Второ, ако сме честни пред себе си, трябва да кажем, че всеки от нас е паднал под собствения си критерий. А щом сте паднали по-ниско от собствените си стандарти, какво остава за Божия критерий? Исус е казал, че най-голямата заповед е "Възлюби Господа, твоя Бога, с всичкото си сърце, и с всичката си душа, и с всичкия си разум", а втората заповед е "Възлюби ближния си, като себе си" (Матей 22:37-40).

Апостол Павел пише в посланието към римляните (3:23), че "всички съгрешиха и са лишени от славата Божия". Или както сочат известните слова от Общата изповед на Английската църква: "Ние оставихме неизвършени толкова дела, които трябваше да направим и сторихме толкова неща, които не трябваше да правим."

Как можем да получим прошка за греховете си? Отговорът е и в разпъването, и във възкресението на Исус. Лейтън Форд бе подчертал, че разпъването отговаря на три големи въпроса. "Необходимо ли е опрощението? Да, отговаряме, вижте Исус на кръста! Там най-ясно личи проклятието на греха. Възможно ли е опрощението? Да, отговаряме, вижте Исус на кръста! Неговата кръв, която изтече зарад нас е залог за любовта на Бога към грешните. А справедливо ли е опрощението? Да, отговаряме отново, вижте Исус на кръста! Бог не освети греховете. По-скоро Съдията позволи Той самият да бъде осъден на наше място, за да ни преобрази чрез своята милост." Leighton Ford, *The Christian Persuader* (Hodder & Stoughton, 1969), с.148.

Възкресението обаче отговаря на четвъртия голям въпрос. Налице ли е опрощението? Беше ли достатъчна смъртта на Исус, за да ни спаси от греховете? Отговорът на възкресението е "Да". Исус, нашият Господ беше "предадения за нашите грехове и възкресения за наше оправдаване" (Римляни 4:25).

Възкресението е разписката, която получаваме, след като си платим дълга. Разписката не плаща дълга, тя е доказателство, че дългът е бил платен. По същия начин, когато Исус умря на кръста, Той плати дълговете на греха. Наказанията, които трябваше да изтърпим ние, се паднаха на Него. Възкресението три дни по-късно е великата Божия разписка и уверение към нас, че дълговете на греха са платени. Опрощението е налице.

То дава смисъл на живота

Неотдавна старши съдружникът на една водеща адвокатска фирма в Лондон написа статия, в която с одобрение цитираше следния съвет: "Всеки адвокат в частната си практика трябва да прекарва поне по един час дневно, като поседи с крака върху бюрото и ръце зад главата, и загледан в пространството, помисли за това, къде се намира той сега, къде иска да отиде и как може да стигне там."

После авторът обясняваше значението на стратегическото планиране в адвокатската практика. Юристът се нуждаел от план за бъдещето и трябвало да мисли за перспективите на своята фирма. Аз му писах, че съм съгласен с него, но и че би било израз на късогледство, ако човек планира кариерата си, без да се замисля за действителния смисъл на живота. Основният въпрос, който се изправя пред всеки от нас, е за смисъла на човешкия живот. Защо сме на света? За какво е всичко около нас?

Преди няколко години аз лично се убедих колко важен е този проблем, докато работех в едно специално училище за момчета, извършили престъпления. Когато се опитвах да взема решение кои от момчетата под моя опека могат да напуснат училището и да си вървят вкъщи, аз им задавах въпроса дали те знаят защо са попаднали на това място. Исках да видя дали разбират, че са тук не за наказание, а за да им се помогне.

За моя изненада и огорчение се оказа, че нито едно от дузината момчета, които попитах, има някаква представа защо е изпратен в училището. Все едно, че за първи път им задавах въпрос. Това е типичен пример за повечето от нас, които тичат през живота без дори за миг да спрат и да попитат: какъв е смисълът на всичко това.

Апостол Павел е писал: "За мен Христос означава да живея." Всеки от нас е дошъл на този свят не за да живее само за себе си, а да изпълни предназначението, което има Христос за нашия живот. Ако Исус е възкръснал от мъртвите, значи Той е с нас всеки ден. Той ни дава смисъл и цена на живота. Ето Неговите думи: "Аз дойдох, за да имат живот, и да го имат изобилно" (Йоан 10:10).

То дава надежда пред лицето на смъртта

Преди повече от 3000 години Йов попита "Ако умре човек, ще оживее ли?" (Йов 14:14). От тогава до днес философи и мислители напразно са се опитвали да отговорят на този въпрос. Сега смъртта е последното нещо, за което искаме да мислим. Ние нервно си правим шега с нея, подобно на американския комик Уди Алън, който остроумно беше заявил: "Не се страхувам от смъртта; само че не искам да съм тук, когато тя дойде!"

Писателят К. С. Луис е срещал смъртта много пъти. Първо, когато бил деветгодишен, той загубил за една година дядо си, чичо си и майка си. По-късно през Първата световна война паднали много негови приятели. И накрая починала от рак жената, за която се оженил в последните си години. Ето как той описва отношението на днешните хора към смъртта: "Нали има само три неща, които можем да си мислим за смъртта: да я желаем; да се страхуваме от нея; или да я пренебрегваме." C.S. Lewis, *Letters to an American Lady* (Hodder & Stoughton, 1969), с.81. Последната нагласа сигурно е най-разпространена.

Но с някои твърдения очевидно всички ще се съгласят. Първо, смъртта е неизбежна. Джордж Бърнард Шоу е казал: "Статистиките за смъртността са наистина поразяващи. За всеки роден някой умира!" И въпреки всичко ние имаме такова странно отношение към нея. Когато се случи на друг човек, ни се вижда естествено. Някак все си мислим, че ще избягаме от лапите ѝ, което е заблуда.

Освен това смъртта е непредсказуема. Непрекъснато ми се налага да се занимавам с имоти на клиенти на фирмата, които са умрели неочаквано. Макар, че тя е сигурна, никой не знае деня или часа на нейното идване. Както се казва в една датска пословица: "Когато пристига, смъртта не свири на тромпет."

И накрая, смъртта е окончателна. Тя е толкова фатална. Всичко, което е скъпо на човека -- способности, любов, здраве или власт -- всичко рухва пред нея. Старият пуритан е бил прав, когато е казал: "При смъртта всички фигури върху шахматната дъска на живота -- царят, царицата, топът, офицерът, конят и пешката -- се изсипват в една и съща кутия." Тези, които не мислят сериозно за смъртта, никога не са осъзнавали нейната окончателност -- наистина, изглежда ние често се смятаме за безсмъртни.

Има ли отговор въпросът на Йов? Има ли живот след смъртта? В "Хамлет" Шекспир описва смъртта като "непознатата страна, от чиито предели никой пътешественик не се е върнал". Но той греша. Ако Исус е възкръснал, значи някой се е върнал. Той се е изтръгнал от самата смърт.

К. С. Луис в книгата си "Чудеса" C.S. Lewis, *Miracles* (Fontana Books, 1960), с. 149. (*Miracles*) пише: "Исус отвори една врата, която е стояла заключена, откакто е умрял първият човек. Той се е срещнал, борил се е и е победил краля на смъртта. Това променя всичко в нашия свят, това е началото на Новото сътворение. Отворена е нова глава в космическата история. Смъртта не е краят. Исус възкръсна от мъртвите. Има надежда.